

"SƏS" qəzeti mənim üçün ən əziz qəzetdir

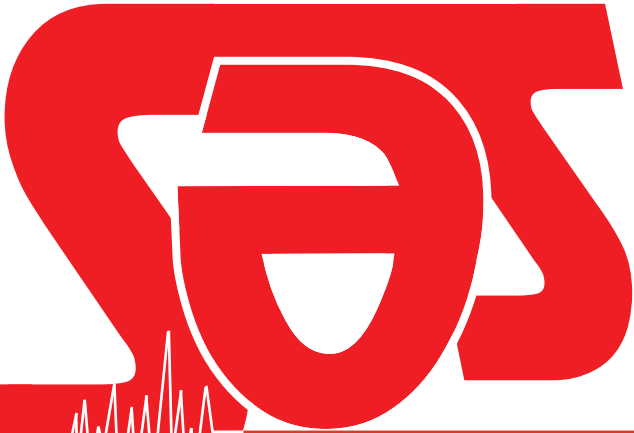
YAP Mərkəzi Aparatında Almaz Həşimovanın 70 illik yubileyi münasibətilə görüş keçirilib

3

№ 097 (6780)

3 iyun 2023-cü il.
Qiyməti 60 qəpik

Cənubi Qafqaz düyünü və Avropa formatı

Moldova Sammitindən kim nə qazandı, narazılar kim?

2

Müharibə Avropanı əhatə edə bilər

15

Ötən ilin fevralın 24-dən başlayan Rusiya-Ukrayna arasında genişmiqyaslı müharibə öz amansızlığına və dağıntılarının miqyasına görə 21-ci əsrin ən qanlı müharibəsi hesab olunur. Müharibə zamanı Ukrayna tərəfindən yüzlərlə şəhər az qala yer üzündən silinib, on minlərlə insan həyatını itirib, sağlamlığından məhrum olunub, 18 milyona yaxın ukraynalı doğma yurd-yuvasını tərk etmək məcburiyyətində qalıb.

Qarabağ müharibəsinin böyüməyən uşaqları və ya uşaq hüquqlarına nəzərə

5

Ərdoğan NATO toplantısına qatılır: Kritik qərarlar gözlənilir

10

Ermənistan: ümid yenə qadınlarıdır

15

Valideynlər qız övladlarına xaricdə təhsilə icazə vermirlər?

16

İrəvanda milli mətbuatımızın ilki "Lək-lək"

12

Cənubi Qafqaz düyünü və Avropa formatı

Moldova Sammitindən kim nə qazandı, narazılar kim?

Moldovanın paytaxtı Kişinyovdan 35 km aralıda yerləşən Mimi qalasında cümə axşamı Avropa Siyasi Birliyinin sammiti keçirilib. Sammitdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev də iştirak edib. Eyni zamanda dövlətimizin başçısı Ermənistanın baş naziri ilə ikitərəfli münasibətlərin gələcəyinə nəzər salıblar. Qeyd edək ki, bu qeyri-rəsmi görüş yeni formatda keçirilib. Bu barədə bir az sonra

Avropa İttifaqı Şurasının prezidenti Şarl Mişel çıxışında sammitin məram və məqsədlərinə toxunub və bildirdi ki, Avropa liderləri enerji, təhlükəsizlik və infrastrukturla bağlı hər şeyi koordinasiya etmək üçün toplaşdı. Aİ diplomatiyasının rəhbəri Josep Borrell görüşün üç əsas istiqaməti - təhlükəsizlik, sabitlik və kommunikasiya barədə danışdı. Moldova Respublikasının (RM) prezidenti Maya Sandu ölkəsinin Aİ-yə inteqrasiyasının sürətləndiriləcəyinə ümid etdiyini bildirdi. Amma artıq ilk çıxışlardan belli olub ki, söhbət əsasən dəstəyi gücləndirilməli olan Ukraynadan və Avropa tədbirində səslənəcək "hər şeyi eşitməli olan" Rusiyadan gedəcək.

Ukrayna Prezidenti Vladimir Zelenski sammitin lap əvvəlində qeyd edib ki, biz (Ukrayna və Moldova) qonşu ərazilərdə münasibətləri dondurmuşuq: "Məsələn, niyə hələ də Dnestryanıda Rusiya kontingenti var? Moldovada bu vəziyyətin qarşısı alınmalıdır. Problemin artıq 30 ildən çox yaşı var, dondurulmuş münasibətlərə və müharibələrə yer qoymadan həll yolu tapmaq lazımdır... Qərarların vaxtı çatıb və mən vurğulamaq istəyirəm ki, NATO-nun iyulda Vilnüsə keçirilən sammitində

Ukrayna NATO üzvlüyünə qəbul edilməlidir. Bizə sülh sammiti lazımdır, Ukrayna üçün müsbət qərarlar lazımdır, bunlar hamı üçün, Moldova üçün də, Gürcüstan üçün də, yəqin ki, Belarus üçün də müsbət qərarlardır".

Aİ-nin xarici işlər və təhlükəsizlik siyasəti üzrə ali nümayəndəsi Cozep Borrell izah edib ki, Moldovada dondurulmuş münasibətlər ölkənin Avropa İttifaqına daxil olmasına maneə deyil: "Bəli, Moldova Respublikasının ərazi problemi var, lakin Avropa yolu mütləq Dnestryanıdan asılı deyil. Moldova Respublikası Aİ-nin üzvü ola bilər. Kiprin də ərazi problemi var, lakin o, Aİ-yə daxil olub. Moldova Respublikası da bunu edə bilər".

Moldova Respublikasının prezidenti Maya Sandu bu ilin sonuna kimi respublikanın Aİ-yə daxil olması ilə bağlı danışıqlara başlamaq niyyətində olduğunu bəyan edib. Kişinyov 2030-cu ilə qədər və Dnestryanı ilə birlikdə Avropa Birliyinə daxil olmağa ümid edir. Sandu hesab edir ki, Moldova hakimiyyəti şərq regionu ilə barışacaq.

Aİ Moldova üzərindəki səmənı qorumaq üçün yaxın gələcəkdə onu havadan müşahidə radarı ilə təchiz edəcək, Josep Borrell mətbuat konfransında deyib: "Bu çox ehtiyac duyulan müşahidə radarının köməyi ilə biz onu gücləndirə biləcəyik. Moldova Respublikasının hava təhlükəsizliyi imkanları. Bu dəstək Moldova Respublikasının müdafiə sektorunun modernləşdirilməsinə xidmət edəcək".

Bir gün əvvəl Moldova Respublikası Milli Ordu üçün Avropa Sülh Proqramı çərçivəsində gətirilən texnikanın ilk partiyasını alıb. Hərbi ləvazimatın ilk partiyası-

na dronlar, noutbuklar, partlayıcı materialların utilizasiyası üçün kostyumlar, ultrasəs aparatları və cərrahi dəstlər daxildir. "Bu, Avropada sülh və təhlükəsizliyə dəstəyimizdə ilk addımdır. Yaxın həftələrdə və aylarda təcili yardım maşınları, minatəmizləmə robotları, metal detektorları, radarlar kimi daha çox avadanlıq gələcək. Bizim dəstəyimiz

Moldova Respublikasının üzvləşdiyi problemləri əks etdirməyə davam edəcək. O Rusiyanın Ukraynaya təcavüzü nəticəsində yaranan ehtiyacları cavab vermək üçün nəzərdə tutulub", - deyər Avropa diplomatiyasının rəhbəri izah edib.

"2021-ci ildə Avropa Şurası Moldova Respublikasının müdafiə sistemə yardımını birinci tranşını təsdiqləyib. İlkin olaraq maliyyə yardımı paketi 7 milyon avro idi. Bu dəstək sonradan ümumilikdə 87 milyon avroya çatıb. Şübhəsiz ki, bu qərar Avropa İttifaqının müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsinə və ölkəmizin mövcud təhlükəsizlik çağırışlarına davamlılığının artırılmasına verdiyi töhfənin bariz sübutudur", - deyər Moldova Respublikasının müdafiə naziri Anatoli Nosatı bildirdi. O vurğulayıb ki, Moldova Respublikasının silahlı qüvvələrinin respublika ərazisində qeyri-qanuni yerləşdirilmiş Rusiya hərbi kontingentindən gələ biləcək çağırışlara qarşı durmaq üçün kifayət qədər qüvvə və vasitələri var: "Moldovanın NATO-ya daxil olması ilə bağlı qərar vətəndaşlardan asılıdır. Bu qərar qəbul edildikdə, biz konkret olaraq üzlülük planını müzakirə edəcəyik".

Yeri gəlmişkən, Şimali Atlantika Alyansının press-relizində deyilir ki, sammit zamanı Moldova Respublikasının hava məkanı NATO tərəfindən qorunub, demək

olar ki, uçuşlar üçün bağlanıb. Qeyd olunub ki, Ukrayna ərazisindən cəmi 20 km aralıda yerləşən Avropa İttifaqının üzvü olan 27 dövlət başçısının və digər 20 Avropa ölkəsinin görüşdüyü yerin təhlükəsizliyini təmin etmək bir o qədər də asan olmayıb. NATO sözcüsü Oana Lungescu "NATO AWACS yüzrlə kilometr məsafədə təyyarələri, raketləri və dronları aşkar etmək qabiliyyətinə malikdir və bu, erkən xəbərdarlıq qabiliyyətinə malikdir" desə də təhlükə hər an gözlənilib. Təşkilatçılar isə NATO-nun Havadan Xəbərdarlıq və Rəhbərlik Sistemini (AWACS) təyyarələrinin cümə gününə qədər sammitin keçirildiyi yerin üzərindəki səmənı daim nəzarətdə saxlayacağını press-relizdə də qeyd ediblər.

Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının rəhbəri Ursula fon der Leyen Moldova Respublikasına 1,6 milyard avro məbləğində yardım paketi barədə danışıb: "Biz sizə qonşuluqda münasibətlərin nəticələrinin öhdəsindən gəlməyə kömək etmək istəyirik və sizi Aİ-yə yaxınlaşdırmaq istəyirik". O, Moldova Prezidenti ilə birgə keçirdiyi mətbuat konfransında əlavə edib ki, Avropa Siyasi Birliyinin Zirvə toplantısı kontekstində Moldova Avropanın mərkəzində, Moldova isə Avropadır. Bu gün və sabah bütün Avropa Moldovadır.

Maya Sandu qeyd edib ki, Moldova Respublikası bu tədbiri təşkil etməklə bir sıra üstünlüklər əldə edir, o cümlədən yerli istehsalçılar üçün Avropa bazarında yeni imkanlar, investisiyaların cəlb edilməsi imkanlarının artırılmasını təmin edir, eləcə də Avropaya inteqrasiya prosesinə dəstək qazanır.

Amma Avropa sammitində təkə Sandu ölkəsinin problemlərini həll etməyə çalışmadı. Sammit çərçivəsində Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevlə Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan arasında ikitərəfli danışıqlar, habelə hər iki ölkə rəhbərinin Avropa Şurasının rəhbəri Şarl Mişel və Almaniya kansleri Olaf Şolz ilə görüşü olub. Çarlz Mişel jurnalistlərə bildirdi ki, onun Ermənistan və Azərbaycan liderləri ilə görüşmək imkanı olub və "bu gün iki ölkə arasında daha balanslı münasibətlərin təsdiqi olacaq". Lakin məsələ çap üçün imzalananda bu barədə heç bir məlumat olmayıb.

Qeyd edək ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan və Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel arasında üçtərəfli qeyri-rəsmi görüş keçirilib. Görüşə daha sonra Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts və Fransa Respublikasının Prezidenti Emmanuel Makron da qoşulub. Bundan sonra Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel qeyri-rəsmi görüşün yekunlarına dair mətbuata açıqlama verib: "Biz indicə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan, Fransa

Prezidenti Emmanuel Makron və Almaniya Kansleri Olaf Şolts ilə çox yaxşı görüş keçirdik. Bizim may ayında Brüsseldə müzakirə etdiyimiz məsələləri nəzərdən keçirmək, əlaqələndirmə, təhlükəsizlik, sərhədlərin delimitasiyası, sülh sazişi ilə bağlı müzakirə aparmaq imkanımız oldu. Bu görüş iyulun 21-də Brüsseldə keçiriləcək növbəti toplantıya çox yaxşı hazırlıq oldu. Bu o deməkdir ki, biz çox gərgin çalışırıq. Biz münasibətlərin normalaşdırılması istiqamətində bütün müsbət səyləri dəstəkləmək niyyətindəyik və həmçinin bəyan etdik ki, Prezident Əliyevi, Baş nazir Paşinyanı, Kansler Şoltsu və Prezident Makronu "Avropa siyasi birliyi"nin İspaniyada keçiriləcək növbəti toplantısı çərçivəsində yenidən görüşə dəvət etmək niyyətindəyik. Bu o deməkdir ki, biz Avropa İttifaqı tərəfindən münasibətlərin normalaşdırılması istiqamətində daha çox irəliləyişə nail olmağa yardım etmək üçün əlimizdən gələni edəcəyik".

Serbiya prezidenti Aleksandar Vuçiq Moldovada deyib: "Biz çətin görüşlər gözləyirik, sülhü və sabitliyi qorumağa çalışmaq vacibdir. Seçkilərin (Kosovonun şimalında və Metoxiya - müəllif) qeyri-legitim elan edildiyini aydınlaşdırmaq bizim üçün vacibdir". Vuçiq vurğulayıb ki, Serbiya Kosovonun şimalında vəziyyətin gərginləşməməsi üçün əlindən gələni edir və vəziyyətin həlli üçün ilk addım ölkənin şimalındakı şəhərlərdə serb əhalisinin iştirakı olmadan seçilmiş mərkəzlərin geri çağırılması olmalıdır.

O, qeyd edib ki, yerli serblər "orada qeyri-qanuni olan xüsusi təyinatlıları (Priştina polisi) geri çəkmək istəyirlər. Moldova lideri Maya Sandu Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevlə görüşüb və Moldovaya təbii qazın mümkün tedarikünü müzakirə edib. Digər dövlətlərin başçıları da ikitərəfli görüşlər keçiriblər. Bununla belə, Ukrayna və onun ərazisindəki münasibətlər sammitdə əsas mövzu olaraq qaldı. Sammitdə çıxış edən Josep Borrell deyib ki, gündəlikdəki əsas mövzular ilk növbədə "sülhün və təhlükəsizliyin bərpasına yönəldilməlidir və bu, təkə Avropa İttifaqı səviyyəsində deyil, bütün dünya səviyyəsində daha çox birlik tələb edir".

Rumıniya Prezidenti Klaus İohannis qeyd edib ki, "zirvə görüşü Rusiyanın təcavüzünə qarşı mübarizədə və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinin prinsipləri əsasında sülhün bərpası üçün Ukraynaya və onun xalqına qeyd-şərtsiz güclü dəstəyi təsdiq etməlidir. Bu, həm də Avropada və onun həüdudlarından kənarda sülh, sabitlik və demokratiyaya doğru irəliləyiş üçün ümumi qabiliyyətimizin əksi olmalıdır". Eyni zamanda o xatırladı ki, Avropa İttifaqı və digər tərəfdaşlar Moldova naminə buradadırlar: "Moldovalılar tək deyil".

Beləliklə, Moldovada avropalları təşəbbüsü ilə keçirilən görüşlərdən daha birisi nəticəsiz yekunlaşdı. Görüşün müsbət aurada keçdiyi barədə fikirlər də səslənir. Amma nəzərə alanda ki, iyulun 21-də Brüsseldə, daha sonra İspaniyanın paytaxtında bir məsa ətrafına toplaşmaq və hətta oktyabr ayında daha bir təmas barədə söhbətlər gəzir, deməli Avropa formatına bir o qədər də bel bağlamaq olmaz. Nədən ki, bunlar daha çox vaxtı uzadırlar. Bu isə münasibətləri həll etməkdən çox, prosesini dondurmaq niyyətindən xəbər verir.

V.VƏLİYEV

YAP Mərkəzi Aparatında Almaz Həşimovanın 70 illik yubileyi münasibətilə görüş keçirilib

Yeni Azərbaycan Partiyası Sədrinin müavini - Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov yubilyarı doğum günü münasibətilə təbrik edib, partiyadakı səmərəli fəaliyyətinə görə təşəkkür edib. YAP Sədrinin müavini bildirib ki, uzun illər rəhbər vəzifələrdə çalışan Almaz Həşimova səmərəli və məqsədyönlü fəaliyyət göstərmiş, Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında həmişə fəal mövqeyi ilə seçilib.

Tahir Budaqov qeyd edib ki, Almaz Həşimova 2011-ci ildən partiyanın Füzuli rayon təşkilatına rəhbərlik edib: "Bu dövr ərzində üzərinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirmək üçün səy və bacarığınızı əsirgəməyibsiniz. Sizin əməyiniz və xidmətləriniz hər zaman yüksək qiymətləndirilib. Partiyamızın 30 illik yubileyi münasibəti-

rik edən YAP Mərkəzi Aparatı rəhbərinin müavini Əhliman Tağıyev və Mərkəzi Aparatın Siyasi təhlil, proqnozlaşdırma və seçkilərlə əlaqədar iş şöbəsi müdirinin müavini Asif İmaməliyev Almaz Həşimovanı hər zaman prinsipial, möhkəm əqidəli və dəyişməz mövqeyi olan vətəndaş kimi xarakterizə ediblər.

Göstərilən diqqətə və ünvanına söylənilən xoş sözlərə görə təşəkkürünü bildiren Almaz Həşimova Ulu Öndər Heydər Əliyevin qurucusu olduğu Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvü olmaqdan qürur duyduğunu bildirib. O, Prezident, partiyamızın Sədri

lə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə "Tərəqqi" medalı ilə təltif olunmağınız bunun bariz nümunəsidir".

Görüşdə YAP Mərkəzi Aparatının rəhbəri onu da diqqətə çatdırıb ki, Almaz Həşimova təqaüd yaşına çatması ilə əlaqədar YAP Füzuli rayon təşkilatının sədri vəzifəsindən azad olunması ilə bağlı ərizə ilə müraciət edib.

Yubilyarı doğum günü münasibətilə təb-

cənab İlham Əliyevin liderliyi ilə ölkəmizin, o cümlədən Yeni Azərbaycan Partiyasının öten dövr ərzində böyük nailiyyətlər qazandığını vurğulayaraq daim Heydər Əliyev ideyalarına sadıq qalacağını, Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasəti dəstəkləyəcəyini bildirib. YAP Sədrinin müavini - Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov A.Həşimovaya möhkəm cansağlığı və işlərində uğurlar arzulayıb.

"Türk dünyasının möhtəşəm yüzilliyi qarşıdadır"

"Türkiyə yüzilliyi dedikdə əslində, bütün türk dünyası nəzərdə tutulmalıdır". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Türkiyənin Azərbaycandakı səfiri, İMZA Sosial İnkişafa Dəstək İctimai Birliyinin Türkiyə nümayəndəsi Hulusi Kılıç deyib.

HULUSI KILIÇ DANIŞDI

Hulusi Kılıç bildirib ki, Mustafa Kamal Atatürk tərəfindən 1923-cü ildə qurulan Türkiyə Cümhuriyyətinin bu il 100-cü ildönümüdür: "Rəcəb Tayyib Ərdoğan 28 may tarixində yenidən prezident seçildi. Bu gün çox önəmli gündür. Çünki həm də Azərbaycanın müstəqilliyinin 105-ci ildönümüdür. Bu səbəbdən 28 may əlamətdar gündür. Türkiyə üçün yeni 100 illiyə keçid ərəfəsində qeyd etmək lazımdır ki, Rəcəb Tayyib Ərdoğan əvvəlkindən daha güclü şəkildə, yenidən beş illik prezidentlik fəaliyyətinə başlayır. Türk xalqı Ərdoğanın vəzifəsini davam etməsini istəyir.

Prezident Ərdoğan 21 ildir ki, hakimiyyətdədir. 2002, 2003, 2014-cü illərdə baş nazir, 2014-cü ildən bu günə qədər isə prezident kimi xalqa xidmət etmişdir. Bu il seçkilər xüsusən fərqlənirdi. Çünki türk seçicisi həm daxili müxalifətə, həm də qərb müxalifətinə qarşı səs verdi. Prezident Ərdoğanla gələn təbrik mesajlara baxdığımız zaman nə qədər əhəmiyyətli seçkilər olduğunu daha aydın görə bilərik. Təbii ki, ilk təbrik hər zamankı kimi Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevdən gəldi. Bu seçkilər bütün türk dünyasının seçkiləri idi. Yeni yüz ilə giriş etdik.

Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanmasını tezliklə gözləyirik. Türk dövlətlər təşkilatının daha da inkişaf etməsi və güclənməsi üçün qarşıda planlar var. Türk dünyası üçün yeni mühit formalaşacaq. Türkiyə yüzilliyi çərçivəsində

müdafie sənayesi daha da güclənərək ilk beş dövlətin arasında yerləşəcək. Dünya ticarətində ən böyük 18 ölkə arasında olan Türkiyə ilk onluğa daxil olacaq. Türk xalqının gəliri artırılacaq. Hazırda bir nəfər üçün on min tl olan gəlir, iyirmi-iyirmi beş min tl ilə əvəzlənəcək. Düşünürəm ki, ən önəmli məqam türk dövlətlərinin dünya siyasətində və ticarətində rolları artmasıdır. Görürük ki, Azərbaycan, Türkmənistan və Qazaxıstan neft və təbii qaz sərvətləri ilə zəngindir. Özbəkistanda isə həm kənd təsərrüfatı, həm də qiymətli mədənləri çoxdur. Türkiyənin stratejik önəmli dövlətdir. NATO-nun ən böyük ikinci orduya sahib ölkələrindən biridir. Bundan başqa geniş təcrübələrini digər türk dövlətləri ilə paylaşacaq. Sonra Türk dövlətləri dünyanın siyasi və ticarət proseslərində nüfuzu artması prosesini izləyəcəyik. Türkiyə qardaşları ilə bütün təcrübəsini paylaşacaq. Türkiyənin fəlsəfəsi - bizim olan sizin, sizin olan bizimdir. "Türkiyə yüzilliyi" yalnız "Türkiyənin yüzilliyi" deyil, bütün türk dünyasının yüzilliyidir".

Gönçə Quliyeva

İraqı professor: "Azərbaycan Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə sürətlə inkişaf edir"

Azərbaycanın milli bayramı - Müstəqillik Günü münasibətilə İraq Tədqiqatlar Mərkəzinin və İraq-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin sədri, professor Moataz Muhi Əbdülhəmidin bir sıra mətbuat orqanlarında məqaləsi dərc olunub. Belə ki, "Azərbaycanın Müstəqillik Günü və İraq-Azərbaycan əlaqələrinin əhəmiyyəti" sərəhəli məqalədə cari ilin martında İraq Respublikasının Prezidenti Əbdüllətif Camal Rəşidin ilk dəfə Azərbaycana səfər etdiyi vurğulanıb. Qeyd olunub ki, Prezident İlham Əliyev ilə İraq Prezidentinin görüşü qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın inkişafına böyük təkan verib.

Məqalədə bildirilib ki, 1918-ci ildə yaradılan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti müsəlman Şərqiində ilk parlamentli demokratik respublika olub. Cəmi 23 ay ömür sürməsinə baxmayaraq, Cümhuriyyət azad və müstəqil dövlətçilik ənənəsi və institutları formalaşdırmağa bilib. Həmin dövrdə təhsilin, mədəniyyətin, səhiyyənin və ictimai-siyasi həyatın digər sahələrinin inkişafı üçün əsas yaradılıb. Lakin Azərbaycanın təbii sərvətlərinə nəzarəti itirmək istəməyən bolşevik Rusiyasının işğalı ilə demokratik respublika süquta uğrayıb.

Yazıda Azərbaycanın 1991-ci ildə müstəqilliyini bərpa etdiyi, Ulu Öndər Heydər Əliyevin gənc respublikanı dərin böhran və xaosdan xilas edərək dinamik inkişaf yoluna çıxardığı qeyd olunub. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin siyasi kursunu uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyevin Azərbaycanı dünyanın ən sürətlə

inkişaf edən dövlətinə çevirdiyi vurğulanıb. Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusunun 2020-ci ildə düşməni darmadağın edərək 30 ilə yaxın işğal altında qalan torpaqlarını azad etdiyi, hazırda həmin ərazilərdə genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işlərinin həyata keçirildiyi bildirilib.

Diqqətə çatdırılıb ki, Azərbaycan Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasında mühüm rol oynayır. Ölkə Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərləri vasitəsilə karbohidrogen ehtiyatlarını ixrac edir. Azərbaycan TANAP və TAP qaz kəmərləri ilə təbii qazını daha uzaq məsafələrə ixrac etməyə başlayıb.

Məqalənin yekununda vurğulanıb ki, bu gün Azərbaycan Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə dünyanın sosial-iqtisadi və ictimai-siyasi baxımdan inkişaf etmiş dövlətlərdən birinə çevrilib.

Enerji siyasəti Azərbaycanın etibarlı tərəfdaş kimi imicini möhkəmləndirir

İLHAM ƏLİYEV: "Mən çox fəxr edirəm ki, Avropa İttifaqının liderləri Azərbaycanı etibarlı tərəfdaş adlandırırlar"

Bu gün artıq Azərbaycanın yüksək səviyyəli mötəbər tədbirlərin məkanına çevrilməsi reallıqdır və bu da dövlətimizin beynəlxalq aləmdə gündən-günə artan nüfuzundan xəbər verir. Xüsusilə, son illər Azərbaycanın regionda aparıcı aktora çevrilməsi, dünyada artan nüfuzun onun beynəlxalq təşkilatlarla əlaqələrində və onların fəaliyyətində fəal iştirakına gətirib çıxarıb. Artıq dünya dövlətləri Azərbaycanı etibarlı, mühüm tərəfdaş, sözü imzası qədər dəyərli olan ölkə kimi qəbul edirlər. Təsəffü deyil ki, BMT, Avropa İttifaqı, NATO, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və digər nüfuzlu təşkilatlar Azərbaycanla əməkdaşlığı strateji prioritet kimi müəyyənləşdiriblər.

Bu gün Azərbaycan bir sıra beynəlxalq qurumlarda, sadəcə, üzv dövlət kimi təmsil olunmur, eyni zamanda, bir çox qərarların qəbulunda və icrasında yaxından iştirak edir. Çünki bu gün Azərbaycan dünyanın ən nüfuzlu və sabit inkişaf etməkdə olan ölkələri arasında öz yerini kifayət qədər möhkəmləndirib. Bu da, təbii ki, müstəqillik illərində ümummilli lider Heydər Əliyevin formalaşdırdığı uğurlu daxili və xarici siyasət, eləcə də son 19 ildə Prezident İlham Əliyevin yürütdüyü milli maraqlara söykənən siyasi xəttin sayəsində mümkün olub.

Məhz Bakıda mayın 31-dən 3-dək üç mötəbər tədbiri bir ad altında birləşdirən 38 ölkədən 331 şirkət iştirakıların təmsil olunduğu və Bakı Ekspo Mərkəzində Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 28-ci Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz - "Caspian Oil&Gas" və 11-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji - "Caspian Power" sərgilərinin açılışında iştirak edən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev bildirmişdir ki, Bakı Enerji Həftəsi enerji sektorunda keçirilən aparıcı beynəlxalq tədbirlərdən biridir: "Sözlerimi təsdiqləmək üçün tədbir iştirakçılarına təbrik teleqramları göndərən şəxsləri qeyd etmək kifayətdir: ABŞ prezidenti Co Bayden və Böyük Britaniyanın Baş naziri Rişi Sunak. Mən ABŞ Prezidentinə və Böyük Britaniyanın Baş nazirine, onların bu tədbir-

də iştirak edən nümayəndələrinə xoş və ruhlandırıcı sözlərə görə təşəkkür etmək istəyirəm".

Dövlət başçımız onu da bir daha əminliklə vurğulayıb ki, "Bakı Enerji Həftəsi" enerji təhlükəsizliyi üzrə global əməkdaşlığa dair dialoqu daha da gücləndirəcək: "Ənənəvi olaraq hər il keçirilən bu tədbir global enerji təhlükəsizliyinin təmini, alternativ və bərpa olunan enerji potensialı, o cümlədən "yaşıl enerji" layihələrinin təşviqi sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi, habelə enerji mənbələrinin şaxələndirilməsi istiqamətində müzakirələr üçün bir fürsətdir".

AVROPA AZƏRBAYCAN DÖVLƏTİNƏ VƏ PREZİDENTİNƏ GÜVƏNİR

Bəli, bu gün Azərbaycan regionda və region xaricində enerji təhlükəsizliyinin gücləndirilməsində davamlı tərəfdaş olub. Avropa üçün enerji tərəfdaşının etibarlılığı hər şeydən əhəmiyyətlidir. Və Azərbaycanın artan nüfuzu və müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminə güclənən mövqeyinin göstəricisidir. Və bu gün Avropa üçün alacağı enerji resursunun özündən daha əhəmiyyətli tərəfdaşının etibarlılığı və təchizatçı regionda sabitliyin dayanıqlı olmasıdır. İyirmi ilə yaxın Prezident İlham Əliyevlə bir-başla təmaslar Azərbaycan liderini Avropada sözü və imzası bir şəxsiyyət kimi tanıdıb. Eyni zamanda hətta müharibə şəraiti belə Azərbaycanın neft-qaz təchizatçısı kimi heç bir öhdəliyinə maneə yarada bilməyib. İlham Əliyevin nail olduğu daxili sabitlik möhkəmdir və Azərbaycanın öhdəliklərinin icrası ilə bağlı heç bir problem yoxdur. Ən vacibi isə Azərbaycan müstəqil iradə sahibidir, yeni sərvətləri üzərində 2-3-cü tərəflər yox, konstitusion formada təsbit olunduğu kimi Azərbaycan Respublikası özü qərar sahibidir.

Məhz bu gün Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi müstəqil siyasət nəticəsində ölkəmizin formalaşan etibarlı tərəfdaş imici, zəngin ehtiyatlar və yaradılan şaxələndirilmiş enerji infrastrukturunu Azərbaycanı Avropa üçün ən optimal ümid yerinə çevirir.

Mövcud əməkdaşlıq formatı isə ölkəmizi Avropa İttifaqının və birliyə daxil olan ayrı-ayrı dövlətlərin enerji təhlükəsizliyi, bununla da milli təhlükəsizliyində söz sahibinə və ciddi təsir imkanlarına malik qütbə çevirir. Məhz Azərbaycanın imici Avropanın enerji təhlükəsizliyində rolunun artması ilə bağlı ittifaq ölkələrində hər hansı narahatlıq yaranmasının qarşısını alır. Balkanlar və Mərkəzi Avropa ölkələri Prezident İlham Əliyevə güvəndiklərini açıq formada ifadə edərək bu formatın dərinləşdirilməsində maraqlı olduqlarını bildirirlər.

Azərbaycan milli maraqlarına uyğun şəkildə bütün dünya dövlətləri ilə sülh şəraitində əməkdaşlıq edir. Bu mənada dövlətimizin başçısının Avropada son təmasları, xüsusən Bolqarıstan, Rumıniya və Macarıstana səfərlərinin, Sofiya şəhərində Yunanıstan-Bolqarıstan Qaz İnterkonektorunun açılışının, "Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan Hökumətləri arasında "yaşıl enerji"nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş" in imzalanmasının davamı kimi "Cənub qaz dəhlizi" və "Yaşıl Enerji" Məşvərət Şuralarının Bakıdakı iclaslarının keçirilməsi proseslərin Azərbaycanın iradəsi və arzusu daxilində inkişaf etdiyini göstərir. Məhz Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 28-ci Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz - "Caspian Oil&Gas" və 11-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji - "Caspian Power" sərgilərinin açılış mərasimindəki çıxışında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bildirib ki, beynəlxalq maliyyə institutları, biz hər birimiz vahid komanda kimi çalışırıq ki, enerji təhlükəsizliyini gücləndirək, bir-birimizə müəyyən çətinliklərin öhdəsindən gəlmək üçün dəstək olaq: "Onlar situativ çətinliklər və ya strateji çətinliklər ola bilər. Biz bu işdə bir yerdəyik. Mən çox fəxr edirəm ki, Avropa İttifaqının liderləri Azərbaycanı etibarlı tərəfdaş və ümumavropa qaz təchizatçısı adlandırırlar".

BİZ 2027-Cİ İLƏDƏKİ AVROPA BAZARINA QAZ TƏCHİZATINI İKİ DƏFƏ ARTIRMAĞI PLANLAŞDIRIRIQ

"Sonuncu Bakı Enerji Həftəsindən bu günə qədər keçirilən tədbirlərə nəzər salsaq görərik ki, bu gün daha çox Avropa ölkəsi Azərbaycanla əməkdaşlıq edir". Bunu Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 28-ci Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz - "Caspian Oil&Gas" və 11-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji - "Caspian Power" sərgilərinin açılış mərasimindəki çıxışında deyib.

"Bizim planımız ondan ibarətdir ki, 2027-ci ilə qədər Avropa bazarına qaz təchizatımızı iki dəfə artıraraq. Bu, olduqca real rəqəmdir. Bizim qaz təchizatımızın dinamikasına nəzər salsaq görərik ki, ötən il 8 milyard kubmetr idi, bu il 12 milyard kubmetr nəql edəcəyik. Bu, bizim ümumi ixracımızın yarısıdır və 2027-ci il üçün biz bu rəqəmi 20 milyarda çatdıracağıq. Bunun üçün mənbələr artıq var, onlardan biri bizim nəhəng "Şahdəniz" yatağıdır, digər yataq "Abşeron"dur", - deyərək dövlətimizin başçısı qeyd edib.

Prezident İlham Əliyev ümid etdiyini bildirib ki, olduqca qısa bir zamanda "Abşeron"dan çox yaxşı xəbərlər alınacaq: "Oradan çox qısa bir zamanda ilk qaz alacağımıza dair xəbər gözləyirik. Bəli, bu gün Azərbaycan Avropa dövlətlərinin suverenliyinin ən vacib elementlərindən olan enerji təhlükəsizliyinin təminatçısı kimi mövqelərini möhkəmləndirməyə davam edir. Dövlətimizin başçısı Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 28-ci Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz - "Caspian Oil&Gas" və 11-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji - "Caspian Power" sərgilərinin açılışında qeyd edib ki, Avropa qitəsində həm təbii qaz, həm də bərpaolunan enerji istehsalı ilə bağlı gələcək planlarımız uğurlu olacaqdır: "Bunun üçün işimizi komanda şəklində davam etdirməli, bir-birimizi davamlı surətdə dəstəkləməliyik".

AZƏRBAYCAN ARASINDA ENERJİ DİALOQU UĞURLA DAVAM EDİR

Prezident İlham Əliyev çıxışı zamanı bir daha vurğulayıb ki, Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında enerji dialoqu uğurla davam edir: "Bu gün Azərbaycan istehsalçı olaraq həm tranzit ölkələr, həm də istehlakçılar üçün daha təhlükəsiz şərait yaradıb. Bu gün enerji təhlükəsizliyi milli təhlükəsizliyə bərabərdir və hətta milli təhlükəsizlik gündəliyində ən başlıca yeri tutur".

Ötən ilin iyulunda Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu imzalandığını xatırladan dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, bu enerji dialoqu uğurla davam edir: "Biz Avropa İttifaqı ilə bərabər, Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurasının üzvləriyik, o, hər il fevral ayında Bakı şəhərində baş tutur. O da çox böyük əhəmiyyətə malikdir ki, bizim bütün söylərimiz əlaqələndirilir. Cənub Qaz Dəhlizi artıq istifadəyə verildəndən sonra belə, bu gün bizim yeni vəzifələrimiz var. Ona görə də Avropa İttifaqı ilə Azərbaycanın əməkdaşlığının müsbət məqamları olduqca çoxdur və gələcək potensial da olduqca genişdir".

Burada söhbətin yenilənən, bərpaolunan enerjiden getdiyini qeyd edən dövlət başçısı deyib: "Mən çox şadam ki, yenilənən enerji ilə bağlı şirkətlər bu gün bürəndə olduqca böyük çoxluq təşkil edir. Əminəm ki, illər keçdikcə bu şirkətlərin sayı artacaq. Yəni, biz tərəfdaşlarımızla birlikdə neft kəmərləri inşa etdik, neft yataqlarına sərmayə qoyduq, daha sonra qaz infrastrukturunu inşa etdik. Cənub Qaz Dəhlizi bizim birgə tarixi nailiyyətimizdir, 3500 kilometrə artıq neft kəmərlərindən ibarət bir sistemdir və o, enerji təhlükəsizliyi və enerji şaxələndirilməsində müstəsna rol oynayır". Göründüyü kimi, bu gün Azərbaycan Avropanın enerji təhlükəsizliyində müstəsna rol oynayır və dövlət başçımızın söylədiyi kimi, "Avropa İttifaqının liderləri Azərbaycanı etibarlı tərəfdaş adlandırırlar". Bu, Azərbaycanın artan nüfuzunun, etibarlı tərəfdaş kimi möhkəmlənən mövqeyinin, göstərilən etimadın təqdimatıdır.

RƏFİQƏ KAMALQIZI

Bu həftə uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Gününü - 1 İyunu qeyd etdik axı. Dünyada haqları pozulan, zorakılığa məruz qalan, təcavüzə uğrayan milyonlarla uşaq olduğu halda, bu günün qeyd edilməsi necə təzadlıdır, deyilmi? Yalnız sənədlərdə müdafiə edilən uşaq hüquqları əslində, necə, niyə pozulur? Müharibə görün, işğala məruz qalan, ərazisinə təcavüz edilən Azərbaycanın uşaqlarına qarşı edilən vəhşilikləri niyə dünya görmədi?

muş 40 nəfər mülki şəxsin 29 nəfəri, Gorazıllı kəndindən götürülmüş girovların O işgəncələr zamanı qətlə yetirdikləri 613 nəfər Xocalı sakininin 63 nəfərini azyaşlı uşaqlar təşkil edirdi.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

Qarabağ müharibəsinin böyüməyən uşaqları və ya uşaq hüquqlarına nəzirə

Qarabağın kimsəsiz qalan uşaqları

Azərbaycan öz müstəqillik tarixinə 2 ağır müharibə sığışdırdı. Zoraki, məcbur qalaraq. Müharibə bizim dövlətimiz üçün ən sonuncu yol idi, başqa ölkənin ərazisinə təcavüz isə heç vaxt qəbul edilməyib. I Qarabağ Müharibəsində ölkəmizə təcavüz edildikdən 30 il sonra II Qarabağ Müharibəsi ilə ədaləti bərqərar etdi Azərbaycan. Lakin hər iki müharibədə düşmən şərəfsizliyi ucbatından zərər gören, öldürülən, şikəst qalan uşaqlar da oldu. Azərbaycan əsgərinin I Qarabağ müharibəsində güllə atmadığı düşmən balaları böyüyüb o əsgərlərin balasına, nəvəsinə güllə atdı.

I Qarabağ müharibəsi zamanı əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş Azərbaycan vətəndaşları arasında uşaqlar çox olub. I Qarabağ müharibəsində 3890 nəfər itkin düşmüş şəxsdən 71 nəfəri uşaqlar olub. Ermənistan əsir götürdüyü uşaqların saxlanması faktını beynəlxalq təşkilatlardan gizlədərək, onların sonrakı taleyi barədə indiyə kimi məlumat vermir.

Ermənistanın Azərbaycanın işğal etdiyi ərazilərdə girov götürdüyü uşaqlardan 168-i Əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla Əlaqədar Dövlət Komissiyasının fəaliyyəti nəticəsində azad edilib. Bu uşaqlar arasında Xocalıdan olanlar da çox idi. Amma uşaq ikən girov götürülən xeyli xocalılı uşağın taleyi hələ də qaranlıq olaraq qalır. Xocalı şəhərinin işğalı zamanı bir gecədə vəhşi qətləmin qurbanı olan 613 dinc sakinədən 63-ü məhz uşaqlar idi. Xocalı faciəsi zamanı 25 uşaq hər iki valideynini itirib. Erməni vandallarının Xocalıda törətdiyi qanlı cinayət nəticəsində 76 azərbaycanlı uşaq isə həmişəlik əlil olub.

Erməninin ermənilik etməsi

1992-ci ildə Xocavənd rayonunun işğalı zamanı ermənilər Qarabağlı kəndindən girov götürdükləri 117 nəfər dinc sakini Xankəndinə apararkən yolda onların 76 nəfərini güllələmişdi. Onlardan 20 nəfəri 10-12 yaşına qədər uşaq, yarıya qədəri isə qadınlar idi. Füzuli rayonunun işğalı zamanı Horadiz yolunda tutul-

40 nəfəri, Kəlbəcər rayonunun Başlıbel kəndindən girov götürülmüş qoca, qadın və uşağın 29 nəfəri yerində öldürülmüşdü, cəsədlərə ağılalmaz vandallıqla işgəncə verilmişdi.

Kəlbəcər rayonunun "Tunel" adlanan yerində güllələnən və yarısı uşaq olan dinc sakinləri yük avtomobilinə yığaraq yandıran vəhşilər insanlığa sığmayan üsullarla insanlara işgəncələr veriblər.

Hamilə qadının qarını bıçaqla yararaq körpəni çıxarıb itlərə yedirən, güllələdikləri anasının döşünü kəsib ağlayan körpəsinin ağzına qoyan ermənilər tarixin qanlı səhifələrindən öz əməllərini necə siləcəklər? Atasını ağaça bağlayıb gözünün önündə balasına təcavüz edənlər, yeniyetmə qızları buz kimi soyuq fevral gecəsində çıpaq soyundurub qarın üstündə zorlayanlar, ağladı deyə anasının quca-

ğından alıb avtomat süngüsünə keçirdikləri uşaqları tikə-tikə doğrayanlar, günahsız uşaqları dəmir boruya doldurub ağzını qaynaq edən əməllərinin cəzasını necə çəkəcəklər?

1988-ci il dekabrın 5-də ermənilər Hamamlı şəhərində (Spitak) 17 azyaşlı uşağı iri diametrlili boruya dolduraraq, hər iki tərəfini qaynaq ediblər. Borunu hündür uçurumdan dəreyə ataraq, körpələri amansızlıqla qətlə yetiriblər. 1988-

Ermənilər Xocalıda uşaqlara qarşı etdikləri vəhşilikləri özləri də etiraf ediblər. Qəddarlığı, vəhşiliyi ilə ad qazanmış Zori Balayanın 1996-cı ildə yazdığı "Ruhumuzun dirilməsi" kitabının 260-262-səhifələrində yazılanlar insanın damarında axan qanını dondurur:

"... Mən və Xaçatur onların saxlandığı zirzəmiyə daxil olanda artıq əsgərlərimiz bir uşağı pəncərənin çərçivəsinə tikmişdilər. Onun çox səs-küy etməməsi üçün

ci ildə Qarakilsə-Pəmbək mahalında 70-ə yaxın 5-12 yaşlarındakı uşaqları yenə boruya dolduraraq, hər iki tərəfini bağlayıblarmış. Qətləmin üstünü 1988-ci ilin dekabrında baş verən zəlzələ zamanı köməyə gələn fransalı xilasedicilər açıblar.

Uşaqların başını diri-diri kəsən, körpələrin başına mısır çalan, yerə uzadıb üstlərindən tankla keçdikləri azyaşlıların işgəncəsindən zövq alan yırtıcıları niyə tanımadı dünya? Böyük meydanlarda, qızıldan saraylarda, bahalı kreslolarda, dəyirmi masalarda "hüquq", "azadlıq", "insan haqları" deyə bar-bar bağırırlar bunları görmürdüyü? Xocalının ərşə yayılan nələsi niyə eşidilmədi 30 il?

Balayanın qandonduran etiraf kitabı

ölmüş atasının dərisini qoparıb ağzına soxmuşdular. Sonra mən 13 yaşlı bir türkün baş, sinə və qarından dərisini qopardım. Təxminən 7 dəqiqədən sonra uşaq qan itkisindən öldü. Mən birinci dərəcəli həkim kimi humanistəm, ona görə də uşağın başına getirdiyim zülmərdən xoşbəxtlik hiss eləmədim. Lakin daxilən sevinirdim... Xaçatur uşağın cəsədini tikə-tikə doğradı və itlərə yem kimi atdı.

Həmin axşam biz daha 3 türk törəməsinin başına həmin oyunu açdıq. Mən patriot, vətəndaş, erməni borcunu yerinə yetirirdim. Xaçaturun və digərlərinin gözələrində mən güclü qisas mübarizəsi görürdüm. Sonra mayor Surem mənə dedi ki, biz vəhşi deyilik, lakin soyuqqanlı olmalıyıq.

Ardı Səh. 6

Qarabağ müharibəsinin böyüməyən uşaqları və ya uşaq hüquqlarına nəzirə

Əvvəli-Səh-5

Türk cəlladların əlində qətlə yetirilən ermənilərin ruhları sakitləşib, şad olmalıdır. Ertəsi gün biz kilsəyə getdik. Orada 1905-ci ildə ölənlərin ruhlarına dua oxuduq və dünən gördüyümüz, törətdiyimiz vəhşiliklərə görə Allahdan bizi bağışlamasını istedik..."

II Qarabağ müharibəsinin günahsız qurbanları

Nə I Qarabağ Müharibəsindən sonra, nə də müharibə olmadığını iddia etdikləri atəşkəs dövründə dinc durmadı qanıçənlər. Gah partlayıcı qoyduqları oyuncaqla, gah zəhərli su ilə, gah atdıqları bomba ilə, gah da gülləbaran etdikləri evlərdə günahsız körpələrə qıydılar. Füzuli rayonunun Alxanlı kəndində, öz evinin qarşısında, nənəsinin qucağında erməni vəhşiliyinin qurbanı olan 2 yaşlı Zəhra hansı günahın sahibi idi? Çayda tapdığı oyuncağı evelə gətirib oynayan, içindəki partlayıcının partlamasından ölənlər Aygün kimə nə etmişdi? Tovuzda 13 yaşlı Ramin biçənəkdən ot götürməyə getmişdi sadəcə, güllələndilər.

İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı da atdıqları raketlərlə nə qədər uşağın həyatına son qoydular. Naftalanın Qaşaltı kəndində 12 yaşlı Şəhriyar Qurbanov və onunun 14 yaşlı bacısı Fidan Qurbanova ermənilərin gülləbaran etdikləri evlərində can verdilər, Ağcabədi rayonunun Taynaq kəndinin atəşə tutulması nəticəsində 14 yaşlı Fərid İsgəndərov həlak oldu, Gəncəyə endirilən raket zərbələri 6 uşağın ölümünə səbəb oldular. 11 yaşlı Orxan Xəlilli, 6 yaşlı Məryəm Xəlilli, bir yaşlı Mədinə Şahnəzəri, 10 aylıq Narin Xəlilqova, 15 yaşlı Nigar Əsgərova, vətəni Azərbaycana bibisi ilə qalmaq üçün gələn 13 yaşlı Rusiya vətəndaşı Artur Mayakov... Dünya onlara qarşı edilən ədalətsizliyə niyə səs çıxarmadı? Bəs onların haqqı, hüququ niyə müdafiə edilmədi?

Tərtər rayonunun Kəbirli kəndinə raket hücumu nəticəsində 16 yaşlı Orxan İsmayilzadə, Bərdə rayonunun Qarayusifli kəndinin atəşə tutulması zamanı 7 yaşlı Aysu İsgəndərova, Bərdə rayonunun Yeni Ayrıca kəndinin atəşə tutulması nəticəsində 16 yaşlı Şahmalı Rəhimov qətlə edildi. Tərtər rayonunun Həsənqaya kənd sakinini, 16 yaşlı Turanə Həsənova, Ağdamın Şıxlar kəndi istiqamətində erməni snayperinə tuş gələn Orta Qərvənd kənd sakinini 9

yaşlı Fariz Bədəlov, Tovuzun Əlibəyli kəndində düşməne məxsus partlayıcı qurğunun işə düşməsi nəticəsində Aygün Şahmalıyeva qətlə edilərkən harada idi haqq-ədalət?

Bütün bunların fonunda nə I Qarabağ Müharibəsində, nə də II Qarabağ müharibəsində Azərbaycan döyüşçüləri 1 nəfər də erməni uşağına güllə atmayıb, zərər verməyib. Uşaqların milliyəti, dini, irqi, düşmənliliyi əhəmiyyətli deyil bizim üçün, bir həqiqət var - uşaq günahsızdır. Hər nə qədər erməni uşaqları bizə qarşı düşmənlilik, nifrət içində böyüdülsə də, yenə də heç bir azərbaycanlının düşmənlilikə qarşı zorakılıq etməyə əli qalxmaz.

Uşaqlar öldürülməsin, güldürülsün!

20 ildir yazan biri kimi bəzən çətinlik çəkərəm sözləri seçməyə, kəlmələri yazıya düzməyə. Boğularaq, boğazım düyünlənərək, qəhərdən udquna-udquna yazıram bəzi yazıları. İçində uşaqların-ən məsulların, ən təmizlərin, ən günahsızların yaşadığı dünyanı nə hala, nə vəziyyətə gətirib çıxardı insanlar... Bəzən yazılarımın bağırdığını, qışqırdığını hiss edə bilmədikdə, sözlər aciz qalanda, kəlmələr çarəsiz oldu mən də çarəsiz qalıram...

İnsanlar üçün dünya getdikcə cəhənnəmə çevrilir, müharibələr, kaos, qarşıdurma, epidemiyalar... Uşaqların zorlandığı, təcavüz edildiyi, oğurlandığı, istismar edildiyi, qul kimi işlədildiyi bir dünya kimin nəyinə lazımdır ki? Müharibələrdə öldürülən günahsız uşaqların ahı həkk olub dünyanın divarlarına, hər dərs eşidirəm mən. Müharibə qan deməkdir, ölüm deməkdir, ağrı deməkdir, bayatı deməkdir, dünya böyük bir müharibə meydanı deməkdir mənə görə. Kimə lazımdır ki bu cür dünya? Qan qoxuyan, ölüm iylənən...

Bütün insanların bir diləyi olmalıdır mənə. Dünyada müharibələr dayansın, uşaqlar odun-aloğun içindən yox, gül-çiçək bağçalarından keçsin. Bütün insanlar bunun üçün çalışmalıdır, dünyanın dəyişməsi mütləqdir, qaçınılmazdır. Məhvi labüddür, yoxsa...

Lalə Mehralı

Qardaşlıq bağlarında yeni və global çağırışlar

Azərbaycan və Türkiyənin sarsılmaz, möhkəm bağlılıqları bütün sahələri əhatə etməsi ilə yanaşı, global dünyaya yeni çağırışlar sərgiləməkdədir

Qardaş Türkiyənin sabiq baş naziri Binəli Yıldırım Türkiyə ilə Azərbaycan arasında olan müttəfiqlik münasibətlərini şərh edərkən maraqlı bir tarixçəni xatırladı. "Vaxtilə Əbülfəz Elçibəy dörd vertolyot istədi, Türkiyə onları verə bilmədi."

Bu gün isə Prezident Ərdoğan bildirir ki, "Qarabağ sizin haqq işinizdir", deyərək xatırladı. Binəli Yıldırım bir mühüm amili diqqətə çatdırmaq istəyib ki, bu gün Türkiyə-Azərbaycan münasibətləri tarixin ən yüksək zirvəsindədir. Tarix boyu Türkiyə və Azərbaycan heç vaxt bu qədər bir-birinə yaxın olmayıb. Eyni zamanda, vaxtilə

Ermənistanın törətdiyi soyqırımından azərbaycanlı mülki əhalini xilas etmək istəyən Azərbaycan Türkiyəyə yardım əlini uzada bilməmişdi.

İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğan faktoru

Amma indi Türkiyə tam şəkildə və bir-

mənəli olaraq Azərbaycanın yanındadır, ölkələrimiz arasında qarşılıqlı dəstək potensialı əsaslı qaydada realizə olunmaqdadır. Və bu gün tarixi, mədəniyyət və digər önəmli əsaslarla yanaşı, Prezident İlham Əliyev və Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın həyata keçirdikləri siyasət iki qardaş ölkə arasında münasibətlərin ən yüksək zirvəyə qalxmasını şərtləndirən əsas amildir!

Həmçinin, bütün dünyaya örnək ola bil-

cək bu münasibətlər digər faktoru da önə sürür – artıq bu gün nə Türkiyə, nə də Azərbaycan ötən əsrin 90-cı illərindəki ölkələr deyil, Prezident İlham Əliyev və Prezident Ərdoğanın sayəsində öz taleyi, siyasəti, münasibətləri və s. ilə bağlı özləri, müstəqil qərar verən, maraq və mənafeələrini müdafiə etməyi və istənilən təzyiqlə müqavimət göstərməyi bacaran güclü dövlətlərdir.

Ən əsası isə, Prezident Ərdoğanın qətiyyəti və Qarabağ müharibəsində Azərbaycana dəstəyi ölkələrimizin şanlı tarixlərinə yazılan zəfər simvollarından biridir. Təkcə müttəfiqliyimizi əks etdirən Şuşa bəyannaməsi özündə bütün reallıqları əks etdirməkdədir. Belə ki, Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığı əsasında formalaşan daha bir gerçəklik budur ki, məhz 44 günlük Vətən müharibəsində əldə edilən qələbədən sonra regionda yaranan yeni geosiyasi mühit lider ölkə keyfiyyətlərini daha çox önə sürdü. Artıq əminliklə deyə bilərik ki, regionun lider ölkə-

si qardaş Türkiyədir və Türkiyənin liderliyi eyni zamanda, Azərbaycanın artan liderlik imkanlarını tamamlayır. Daha dəqiq desək, dəyişən reallıqlar fonunda Azərbaycan-Türkiyə birliyinin, müttəfiqliyinin geostrategiyası üzərində qurulan vahid siyasət vektoru özündə liderlik faktorlarını da ehtiva etməkdədir.

Azərbaycan Türkiyəsiz, Türkiyə də Azərbaycansız qərarlar qəbul etmir, qarşılıqlı və davamlı müzakirələr fonunda əhəmiyyətli qərarlar verilir, nəticələr hasil olunur

Vətən müharibəsindən əvvəl və sonra regionda cərəyan edən hadisələrin müqayisəsini də aparsaq belə qənaətə gələ bilərik

ki, əslində, qazanılmış bu uğur düşünülüb və məqsədyönlü vahid strategiyanın məntiqi nəticəsidir. Regional məsələlərin hər birində Azərbaycan Türkiyəsiz, Türkiyə də Azərbaycansız qərarlar qəbul etmir, qarşılıqlı və davamlı müzakirələr fonunda əhəmiyyətli qərarlar verilir, nəticələr hasil olunur.

İstər hərbi-müdafiə və hərbi sənaye, istərsə də digər faktorlarda daim Azərbaycanın yanında olduğunu praktiki şəkildə sübuta yetirməkdədir. Biz buraya iki ölkənin Müdafiə Nazirlikləri tərəfindən keçirilən və ənənə şəklini alan planlı hərbi təlimləri, habelə birgə iqtisadi layihələri icra etməsinə də göstərə bilərik.

Mühüm amillərdən biri də budur ki, Azərbaycan 44 günlük müharibə dövründə dünyaya beşinci nəsil yeni, müasir müharibə və qələbə reallığını göstərdi. Təkcə zərbə dronlarının istifadəsi və düşməne sarsıdıcı zərbələrin endirilməsi də sübut edir ki, Azərbaycan qardaş Türkiyənin mənəvi dəstəyi ilə özünü tənha hiss etmədi.

Ərdoğanın seçkilərdə qalib olması isə artıq yeni səhifələr açıq və beləliklə, iki qardaş ölkənin sarsılmaz, möhkəm bağlılıqları bütün sahələri əhatə etməsi ilə yanaşı, global dünyaya növbəti çağırışlar sərgiləməkdədir.

Afət Tahirqızı

Gənc partiya fəalları Heydər Əliyev Mərkəzini ziyarət ediblər

"Heydər Əliyev İli" ilə əlaqədar Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) Mərkəzi Aparatı tərəfindən hazırlanan və İdarə Heyətinin qərarı ilə təsdiq-

lənən Tədbirlər Planı çərçivəsində Ulu Öndərin zəngin dövlətçilik irsinin, əbədiyaşar ideyalarının öyrənilməsi və yeni nəsle aşılınması, Ümummilli Liderin xalqımız

və dövlətimiz qarşısında misilsiz xidmətlərinin geniş ictimaiyyətə çatdırılması məqsədilə ardıcıl tədbirlər həyata keçirilir.

2023-cü il iyunun 2-də YAP

Qazax rayon təşkilatı tərəfindən gənc partiya fəalları iştirakı ilə Qazax rayon Heydər Əliyev Mərkəzinə ekskursiya təşkil olub. Əvvəlcə Ulu Öndər Heydər

Əliyevin abidəsi ziyarət olunub, önünə gül dəstələri qoyularaq əziz xatirəsi ehtiramla yad edilib.

Mərkəzdə gənclərə müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı, ümummilli lider Heydər Əliyevin zəngin həyat yolu və müstəsna fəaliyyəti haqqında geniş məlumat verilib, gənclər eksponat, fotoşəkil və kitablarla tanış olublar.

Azad torpaqlarımız: Prezident Şuşaya 3 gündə 30 ilin töhfəsini verdi

II YAZI

(əvvəli qəzetimizin ötən sayında)

Dövlətimizin başçısının və birinci xanımın may ayının 8-də Şuşaya növbəti səfərləri həmişəki kimi yenə qəlbimizi qürur hissi ilə doldurdu. Budəfəki səfərin 28 il işğal altında qalan Şuşanın ermənilər tərəfindən vəhşicəsinə qəsb olunduğu 8 may təsadüf etməsi isə ikiqat qürur və sevinc hissi yaşatdı xalqımıza. Çünki o 8 mayı Zəfərli 8 noyabr əvəz edib. O 8 maydan fərqli olaraq bu 8 mayda Şuşada tikilən-qurulub yaradılanlar düşmənin ac gözüne dağ çəkir...

Heydər Əliyev Fondu azad torpaqlara tarixi keçmişini qaytarır

Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondu işğaldan azad olunan ərazilərdə 2020-ci il dekabrın 8-dən etibarən mədəni-dini abidələrin, məscidlərin bərpası layihələrinin icrasına başlayıb. Bununla da Heydər Əliyev Fondu tarixi bərpa işlərində dövlət tərəfindən həyata keçirilən layihələrə vətəndaş cəmiyyətinin üzvü kimi öz dəstəyini göstərir. Aparılan işlər yerli ekspertlərlə yanaşı, xarici mütəxəssislər də cəlb olunub.

Heydər Əliyev Fondunun Qarabağdakı bərpa layihələrinin bir hissəsi isə Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhərində həyata keçirilib. Bunların sırasına dahi Azərbaycan şairi və ictimai xadim Molla Pənah Vəqifin muzey-məqbərə kompleksinin, Vəqifin büstünün yenidən qurulması, görkəmli bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin heykəlinin Şuşada yenidən ucaldılması və digərləri daxildir.

Görülən işlərin davamı olaraq Fond tərəfindən XIX əsrin Azərbaycana bəxş etdiyi görkəmli simalardan, şəxsiyyətlərdən biri, şair, rəssam, xəttat, musiqi nəzəriyyəçisi, Qarabağ ədəbi mühitinin inkişafında özünəməxsus rol olmuş ensiklopedist alim Mir Möhsün Nəvvab Qarabağının Şuşa şəhərində Cıdır düzündəki məzarı və qəbirüstü abidəsinin bərpa olunması tarixi keçmişimizin bu torpağa qaytarılması baxımından təqdirəlayiqdir.

Şuşa şəhəri işğal altında olduğu illərdə Mir Möhsün Nəvvab Qarabağının Cıdır düzündə yerləşən məzarı ermənilər tərəfindən tamamilə dağıdılmışdı. Heydər Əliyev Fondu bu ilin mart ayından ərazidə müvafiq işlərə başlayıb və qəbirüstü abidə bərpa olunub.

Bu il görkəmli alimin anadan olmasının 190 ili tamam olur. Heydər Əliyev Fondu tərəfindən aparılmış bərpa işləri alim və şai-

rin xatirəsinə ehtiram, eləcə də mədəniyyətimizin qorunub saxlanılması istiqamətində görülən işlərə daha bir töhfədir.

Mehmandarovların malikanə kompleksi Heydər Əliyev Fondunun Şuşaya töhfəsidir

Mehmandarovların malikanə kompleksi Mehmandarov nəslinin nümayəndələri tərəfindən XVIII əsrdə inşa olunub. Yaşayış kompleksinə böyük yaşayış binası, kiçik yaşayış binası, ailə məscidi və bulaq daxildir. 2021-ci ilin oktyabr ayından etibarən Mehmandarovların malikanə kompleksində, ərazidəki ailə məscidi və bulaqda təmir-bərpa işləri aparılıb, bulağın damı əvvəlki vəziyyətinə gətirilib. Bulaq Prezident İlham Əliyev 2022-ci ilin sentyabrında kompleksdə bərpa işlərinin gedişi ilə tanış olarkən istifadəyə verilib.

Kompleksə daxil olan evin və məscidin binalarının dam örtükləri yenilənib, tavanlar bərpa edilib. Malikanə kompleksinin dağılmış divarı bərpa olunub, zədəli divarda bərkitmə işləri aparılıb. Evin döşəmə daşlarının dağılmış yerləri, pilləkəni yenidən qurulub, divar və tavanlardakı rəsmlər eskiz layihələri üzrə bərpa edilib. Məscidin "Güldəstə"si restavrasiya olunub. Mayın 9-da Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşada Mehmandarovların malikanə kompleksinin açılışında iştirak ediblər.

Heydər Əliyev Fondu tərəfindən bərpa olunan Saatlı məscidi

Şuşadakı Saatlı məscidi 1883-cü ildə memar Kərbəlayi Səfixan Qarabağının layihəsi əsasında inşa olunub. XIX əsrin memarlıq abidəsi olan Saatlı məscidinin inşa edildiyi yerdə əvvəl Molla Pənah Vəqifin dərəcəli bir-birinə bitişik mədrəsə və məscid binaları olub.

Şuşa şəhəri işğal altında olduğu müddətdə digər məscidlər kimi, Saatlı məscidi də ermənilər tərəfindən dağıdılmışdı. 2021-ci ilin dekabrından məsciddə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən bərpa işlərinə başlanılıb. "PAŞA Holding"-in maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirilən konservasiya və restavrasiya işləri Azərbaycan, İtaliya və Türkiyə şirkətlərinin konsorsiumu tərəfindən Avstriyanın "Wehdorn Architekten" şirkətinin nəzarəti ilə məscidin ilkin memarlıq üslubuna uyğun olaraq aparılıb.

İşğal zamanı məscidə edilən müdaxilələr aradan qaldırılıb və divarların gücləndirilməsi işləri görülüb. Həmçinin zədələnmiş ön sütunun gücləndirilməsi işləri həyata keçirilib, məscidin döşəməsi bərpa edilib. Aparılan analizlər nəticəsində minarənin üzərindəki naxışların ilkin rəngi müəyyən olunub və minarə ona uyğun bərpa edilib, ornamentlər bütün incəliklərinə qədər qorunub saxlanılıb. Mayın 10-da məscidin açılışını edən dövlətimizin başçısı və birinci

xanım ailə üzvləri ilə birlikdə məscidin həyatında ağac ekiblər.

Fond Milli Xalça Muzeyinin Şuşa filialına yeni həyat verdi

Xalqımızın çoxəsrlik toxuculuq ənənələrini özündə yaşadan Milli Xalça Muzeyi Şuşa filialının XIX əsrin ikinci yarısında tikilmiş binası şəhərin Yuxarı məhəlləsində yerləşir. İşğal dövründə bina yararsız hala düşdüyündən və tarixi görkəminə müdaxilələr edildiyindən burada 2021-ci ildən etibarən Heydər Əliyev Fondu tərəfindən bərpa işlərinə başlanılmışdı. Görülmüş işlər nəticəsində binanın daxili divarları, döşəmələri, tavanları bərpa olunub. Sonradan alçıpanla bağlanmış qapı, pəncərə, tavan və arakəsmə divarlar götürülərək binanın tarixi siması özünə qaytarılıb. Binanın fasadındakı çatlar bərpa olunub və daşla üzlenib.

Qarabağ torpaqlarının Ermənistanın işğalına məruz qaldığı dövrdə Azərbaycan Milli Xalça Muzeyi filialda saxlanılan sənət nümunələrinin təhlükədə olduğunu nəzərə alaraq, 1992-ci il fevralın 29-da onların təxliyəsinə təşkil etmişdi. Beləliklə, Şuşa filialının kolleksiyasındakı 246 eksponatdan 183-ü Bakıya gətirilmişdi. Şəhər işğal altında olduğu dövrdə Şuşa filialı öz fəaliyyətini Azərbaycan Milli Xalça Muzeyində davam etdirirdi.

Hazırda Şuşada yeni xalça ekspozisiyası təqdim olunur. Ekspozisiyada vaxtilə təxliyə edilmiş və əsasən XVIII-XX əsrlərə aid eksponatlarla yanaşı, son illər filialın kolleksiyasına daxil edilən dəyərli xalçalar da sərgilənir. Burada ümumilikdə 115 ədəd xovlu və xovsuz xalça, xalça məmulatları, arxeoloji materiallar, milli tikmə və geyim dəstləri, zərgerlik və bədii metal nümunələri yenidən nümayiş olunur.

Ziyarətçilərin eksponatlar haqqında daha dolğun məlumat əldə edə bilmələri üçün ekspozisiyada sensor ekran quraşdırılıb. Ekranla Qarabağın, xüsusilə də Şuşanın maddi və qeyri-maddi irs nümunələri, kübar ailələri, xarici kolleksiyalarda qorunan Qarabağ xalçaları, Şuşa filialının 1992-2022-ci illər ərzindəki fəaliyyəti haqqında məlumatlar verilir.

Azərbaycan Milli Xalça Muzeyinin Şuşa filialında sərgilənən sənət əsərləri qədim Qarabağ torpağının ruhunu, əsrlərlə burada yaşayıb-yaratmış insanların, o cümlədən sənətkarların həyat və məişətini, estetik zövqünü, bədii dünyagörüşünü duymağa, həmin tarixi mühiti təsəvvür etməyə imkan yaradır. Mayın 10-da Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və ailə üzvləri Milli Xalça Muzeyinin Şuşa filialının açılışında iştirak ediblər.

Yaradıcılıq Mərkəzi də Fondun Şuşaya töhfəsidir

Şuşada Yaradıcılıq Mərkəzinin də Heydər Əliyev Fondu tərəfindən aparılan bərpa işlərindən sonra mayın 10-da açılışı olub. Şuşa şəhərindəki Yaradıcılıq Mərkəzinin hazırkı binası ölkə əhəmiyyətli memarlıq abidəsi siyahısındadır. Binada vaxtilə Ağ Qəhrəman Mirsiyab oğlunun Karvansarası yerləşib. Heydər Əliyev Fondu tərəfindən 2022-ci ildən aparılan bərpa işləri zamanı bina ilkin vəziyyətinə qaytarılıb. Sonradan alçıpanla bağlanmış qapı, pəncərə, tavan və arakəsmə divarlar sökülərək binanın tarixi formasına qaytarılması işləri yerinə yetirilib.

Dövlətimizin başçısı, birinci xanım və ailə üzvləri Yaradıcılıq Mərkəzindəki ekspozisiya salonunda Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi çərçivəsində açılan "Heydər Əliyev və Qarabağ" sərgisi ilə tanış olublar.

Sərgidə Ulu Öndər Heydər Əliyevin Qarabağda sosial, iqtisadi, siyasi və mədəni inkişaf istiqamətindəki xidmətlərini əks etdirən nadir fotosəkillər, sənədlər və videomateriallər nümayiş olunur. Eləcə də sərgidə Ümummilli Liderin vaxtilə Qarabağ səfərlərinə, burada keçirdiyi görüşlərə, müxtəlif tədbirlərə aid fotolar yer alıb.

23 və 17 binadan ibarət yaşayış kompleksləri

Şuşada hazırda iki böyük yaşayış kompleksi salınır. Onlardan biri 23, digəri isə 17 binadan ibarət olacaqdır. Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və ailə üzvləri mayın 10-da Şuşa şəhərində 23 binadan ibarət yaşayış kompleksində aparılan tikinti işlərinin gedişi ilə tanış olub, 17 binadan ibarət 2-ci yaşayış kompleksinin təməlinin qoyulması mərasimində iştirak ediblər.

23 binadan ibarət yaşayış kompleksinin ümumi sahəsi 8 hektara yaxındır. Burada 8 binanın tikintisinə ötən il iyulun 1-də, 15 binanın inşasına isə sentyabrın 1-də başlanılıb. Kompleksin tikintisinin bu ilin sonunda başa çatdırılması planlaşdırılır.

Yaşayış kompleksində ümumilikdə 450 mənzil istifadəyə veriləcək. Burada 28 birotəqə, 195 ikiotaqlı, 190 üçotaqlı, 30 dördotaqlı və 7 beşotaqlı mənzil olacaqdır. Bu kompleksdəki mənzillərin əksəriyyəti keçmiş məcburi köçkünlərin istifadəsinə veriləcək. Mənzillərin bir hissəsi isə Şuşada çalışan işçilərin xidməti istifadəsi üçün nəzərdə

tutulub.

Şuşa şəhərinin Baş planına uyğun olaraq, D4 zonasında 4,25 hektar ərazidə inşa ediləcək 17 binadan ibarət 2-ci yaşayış kompleksində ikimərtəbəli və üçmərtəbəli binalar tikiləcək. Kompleksdəki 238 mənzildən 119-u ikiotaqlı, 119-u isə üçotaqlı olacaqdır. Yaşayış komplekslərində sakinlərin rahatlığı üçün hər cür şərait yaradılacaq, istirahət, idman, uşaq əyləncə sahələri istifadəyə veriləcək, geniş abadlıq və yaşıllaşdırma işləri görülməkdir.

"Seytan yuvası"- "parlamentin" yerində beşulduzlu otel

Dövlətimizin başçısının və birinci xanımın iştirakı ilə Şuşada Otel-Konqres Mərkəzi Kompleksi istifadəyə verilib. Təməli 2021-ci il avqustun 29-da Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə qoyulan Şuşa Otel-Konqres Mərkəzi Kompleksi şəhərin mərkəzində - Zəfər yolunun üzərində yerləşir. 2022-ci ildə - "Şuşa İli"ndə Karvansaray konsepti əsas götürülən layihənin inşasına başlanılıb. Tikinti işlərinə yerli və xarici şirkətlər cəlb edilib. Bina həm klassik, həm də postmodern memarlıq üslubunda layihələndirilib və mürəkkəb konstruktiv quruluşa malikdir.

Erməni işğalı dövründə burada Azərbaycan Prezidentinin təbircə desək, "seytan yuvası" - "parlamentin" binasının tikintisi planlaşdırılırdı. Ancaq indi həmin yerdə beşulduzlu otelin açılışı gerçəkləşdirilir. Prezident İlham Əliyev Şuşaya ilk səfərində - 2021-ci il yanvarın 14-də bu bərdə demişdi: "Qondarma rejim bəyan etmişdi ki, "Dağlıq Qarabağ respublikası"nın "parlamentini" Şuşa şəhərinə köçürəcək. Beləliklə, Şuşa şəhərinin erməniləşdirmək üçün növbəti cəhd edilməli idi. Bax, bu binanı onlar "Dağlıq Qarabağ respublikası"nın "parlament" binası kimi inşa etməyə başlamışdılar. Ancaq çatdırı bilmədilər. Biz gəldik, bu torpağın sahibləri gəldi, onları buradan qovdu və beləliklə, onların bu çirkin əməlləri həyata keçmədi".

Beşulduzlu kompleks müasir və milli memarlıq üslublarının sintezi ilə dizayn olunub. Binanın daxili dizaynı Azərbaycanın iqliminin, mədəniyyətinin, tarixinin müxtəlifliyini və zənginliyi əks etdirir. Şuşa Otel-Konqres Mərkəzi Kompleksinin xarici görünüşündə ornamental kompozisiyalar və milli memarlıq elementləri tətbiq olunub. Həmçinin fasadın üzlənməsində Şuşanın tarixi binalarının tikintisində işlənən yerli daşdan istifadə olunub. Bundan əlavə,

mərkəzin eyvanları, şimal və cənub fasadları ənənəvi memarlıq quruluşunda, Şuşanın tarixi binalarının - XIX əsrə aid Zöhrəbəyovun evi, Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyinin tikintisində istifadə olunmuş taxta tərkibli materiallardan (əsasən palıd) hazırlanıb. Binanın fasad örtüyünün üzərində və vestibülün girişinin üzvlüyündə təbii Şuşa daşı ilə hazırlanmış relyef işləmələr mövcuddur.

Kompleks fərdi üslubu, yüksək keyfiyyəti və çoxsaylı xidmət növləri ilə fərqlənir. Nadir memarlıq həlli ilə diqqəti cəlb edən, dörd mərtəbədən və zirzəmidən ibarət Şuşa Otel-Konqres Mərkəzi Kompleksində 154 otaq, konfrans və ziyafət zalları, restoran, hovuz, SPA, fitnes və digər xidmət bölmələri yaradılıb.

Şuşa Otel-Konqres Mərkəzi Kompleksinin texniki təchizatı, idarəetmə və enerji təminatı sistemi beynəlxalq standartlara uyğun qurulub.

Turizm üçün bütün cəhətlərdən üstünlük təşkil edən Şuşaya yaxın gələcəkdə gələn qonaqlara kompleksin yaxınlığında XVIII əsrin sonlarında Ağ Məhəmməd şah Qacarın Şuşaya hücumu ərəfəsində şəhərin müdafiəsinin təşkili məqsədilə İbrahimxəlil xanın göstərişi əsasında fəaliyyət göstərən silah emalatxanası və hazır silah-sursatın saxlanması üçün anbar və emalatxananın heyətində qazılmış təsərrüfat quyusu da nümayiş etdiriləcək.

Bir mərkəzden idarə sistemi Şuşada

Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən 1993-2003-cü illərdə ölkəmizdə həyata keçirilən quruculuq siyasəti müasirlik və yeniliklərin tətbiqi ilə diqqət çəkirdi. Rayon, şəhər və kəndlərdə xidmət mərkəzlərinin yaradılması, bir mərkəzden idarə sistemi də həmin siyasətin tərkib hissəsi idi. Bu gün işğaldan azad edilmiş rayonlarımızda da belə xidmət mərkəzləri yaradılmaqdadır.

Şuşada Dövlət Xidmətləri Mərkəzinin yenidənqurma və təmir işlərinə Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən başlanılıb. Burada keçmiş poçt binasında və onun yerləşdiyi ərazidə əsaslı təmir işləri aparılacaq. Dördmərtəbəli binanın əsaslı təmirindən sonra burada "ASAN xidməti" və "DOST xidməti" mərkəzləri, KOB evi, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin (poçt, rabitə qovşağı) filialının fəaliyyət göstərməsi nəzərdə tutulur.

Dövlətimizin başçısı və birinci xanım mayın 10-da Şuşa şəhərində Dövlət Xidmətləri Mərkəzinin yenidənqurma və təmir işlərinə başlanılması ilə bağlı tədbirdə iştirak ediblər. Bir mərkəzden idarəetmə sakinlər üçün rahatlığın, əlçatanlığın təminatıdır. Eyni zamanda vaxt itkisinin və əlavə xərclərin qarşısının alınması nöqtəyi-nəzərdən tədqiqəlayıqdır.

Yuxarı Gövhər Ağ məscidi ölkə əhəmiyyətli tarixi-mədəniyyət abidələri siyahısındadır

Erməni işğalı yüzllərlə tarixi-mədəniyyət abidələrimiz kimi, məscidlərimizin də sıradan çıxması ilə nəticələnmişdi. Düşmən 30 il bu abidələrə dəyişikliklər etməklə

özününküleşdirmək məqsədi ilə fəaliyyət göstərmişdir. Lakin bu əməllərini sona çatdırı bilmədilər. Çünki torpaqların sahibi gəldi və onları ərazilərimizdən birdəfəlik qovdu.

Dağıdılan, dəyişikliklərə məruz qalan məscidlərimizdən biri də Şuşada Yuxarı Gövhər Ağ məscididir ki, mayın 10-da dövlətimizin başçısı, birinci xanım və ailə üzvləri əsaslı yenidənqurma və bərpa işlərindən sonra açılışında iştirak ediblər.

Yuxarı Gövhər Ağ məscidində 2021-ci ilin sonlarından aparılan bərpa işləri başa çatıb. Məscid ölkə əhəmiyyətli tarixi-mədəniyyət abidələri siyahısındadır. Məscidin müəllifi Şuşanın memarı Kərbəlayi Səfərxan Qarabağidir. Bu, müəllifin ən yaxşı əsərləri sırasına daxildir. Məscidin minarələrinin ornamentləri və otaqların divar rəsmləri Şuşa şəhərində yaşayb-yaratmış şair, rəssam və xəttat Mir Möhsün Nəvvab Qarabaği tərəfindən işlənib.

Şuşa şəhəri işğal altında olduğu müddətdə Yuxarı Gövhər Ağ məscidi ermənilər tərəfindən dağıdılmışdı. Şəhər işğaldan azad edildikdən sonra məsciddə başlanılan konservasiya və bərpa işləri Azərbaycan, İtaliya və Türkiyə şirkətlərinin konsorsiumu tərəfindən Avstriyanın "Wehdorn Architekten" şirkətinin nəzarəti ilə ilkin memarlıq üslubuna uyğun aparılıb. Layihə "PAŞA Holding"-in maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirilib.

Məscidin daxilindən götürülən məhlul, suvaq, təbii daş, kərpic, ağac və boya nümunələri təhlil və düzgün konservasiya üsullarını əldə etmək məqsədi ilə Türkiyədəki Fatih Sultan Mehmet Vəqfi Universiteti nəzdindəki Ahmet Refik Ersen Restavrsiya və Konservasiya laboratoriyasında araşdırılıb.

Bu günədək məsciddə möhkəmləndirmə işləri görülmüb. İşğal dövründə məsciddə ermənilər tərəfindən edilmiş müdaxilələr aradan qaldırılıb.

Şuşa şəhərindən Bakıya gətirilmiş sal qaya parçalarından emalatxanada pəncərə haşiyələrinin daş kəsimi və fiqur hazırlanması işləri aparılıb. Minarələrin boya işləri və qoruyucu qatın tətbiqi yekunlaşıb, məscidin dam örtüyünün qurulması həyata keçirilib.

Bərpa işləri mədrəsə binasını da əhatə edib. Məscidin mədrəsə hissəsində taxta dam konstruksiyasının qurulması işləri tamamlanıb. Mövcud döşəmə örtüyünün sökülməsi və qalıqların təmizlənməsi işləri başa çatdırılıb.

Mədrəsə binasının ərazisində məscid minarəsinin ornamentləri və otaqların rəsmlərini işləmiş Mir

Möhsün Nəvvab Qarabağiə həsr olunan sərgi açılıb.

Dövlətimizin başçısı, birinci xanım və ailə üzvləri məscidin ərazisində yerləşən mədrəsə binasında "Mir Möhsün Nəvvab Qarabaği - XIX əsrin ensiklopedik alimi" sərgisi ilə tanış olublar.

Qarabağ ədəbi mühitinin görkəmli nümayəndələrindən biri - istedadlı şair, rəssam, musiqişünas, filosof, pedaqoq Mir Möhsün Nəvvab Qarabağiə həsr olunmuş sərgidə onun Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyində qorunan və XVIII-XIX əsrlərə məxsus Azərbaycan silah sənətini özündə təcəssüm etdirən şəxsi silah kolleksiyası, şairin müəllifi olduğu, illüstrasiya çekdiyi və Şuşada öz nəşriyyatında çap etdiyi kitablar, onun musiqi, kimya, astronomiya sahəsində fəaliyyətinin əks olunduğu eksponatlar nümayiş etdirilir. Sərgidə astronomiya elmi ilə maraqlanan Mir Möhsün Nəvvabın bu sahə üzrə çekdiyi cədvəllər, səma cisimlərinin yerləşməsi və Günəş tutulmaları ilə bağlı sxemləri də nümayiş olunur.

Beləliklə, Şuşaya 3 gündə 30 ilin töhfəsi

Şuşada may ayının 8-dən 10-dək keçirilən tədbirlər-açılışlar, təməlqoyma və baxışlar fonunda dövlətimizin başçısının Qarabağın baş tacı olan bu regiona 3 gündə 30 illik töhfə bəxş etdiyini gördük.

Necə ki, işğal altında olan torpaqlarımızın azad olunması Prezidentin 2020-ci ilə qədərki 17 illik fəaliyyətinin əsasını təşkil etdi, bunun üçün dünyasəviyyəli tədbirlər həyata keçirdi, nəticədə 30 il sonra Zəfəri Azərbaycana bəxş etdi, müharibədən dərhal sonra Qarabağda başlanan quruculuq, bərpa işləri də miqyasına görə 30 ilə bərabərdir. Bütün bunlar isə bu torpaqların sahiblərinin doğma ocaqlarına qayıdacağı günü yaxınladır.

Qürur duyuruq! Qürur duyuruq ki, şərəf və namus məsələmizi həll etdik, torpaqlarımızı yağdı düşməndən təmizlədik. Dövlətimizin başçısının tarixi yurd yerlərimizin azad olunmasında və onların bərpasında qətiyyəti ilə qürur duyuruq. Bu iradə, bu qətiyyət doğma torpaqlarımızı anası Azərbaycana qovuşdurdu.

Axi biz o torpaqları satan rəhbərləri də görmüşdük. Satqınlığın qurbanı olan minlərlə şəhidi, qazini, məcburi köçkünü görmüşdük. Biz Birinci Vətən müharibəsi ilə İkinci Vətən müharibəsinin fərqi yaxşı ayırd edirik. Otuz ilin o başı və bu başı... Mənzərələrin fərqliliyi kimi, onların analizi də fərqlidir...

Mətanət Məmmədova

4 İyun Gəncə qiyamı

1993-cü ilin yayında ölkədə vəziyyət getdikcə ağırlaşdı, hətta müstəqilliyimiz təhlükə altında idi. Hakimiyyət strukturlarına, o cümlədən, silahlı birləşmələrə nəzarəti itirən o zaman ki Azərbaycan iqtidarı isə, 1993-cü ilin yayında ölkəni vətəndaş müharibəsi təhlükəsi ilə üz-üzə qoydu. Bu hadisə Azərbaycanda dərinləşməkdə olan hərbi-siyasi böhranı kritik həddə çatdırdı, ölkədə vətəndaş müharibəsi təhlükəsi yarandı. Artıq bir sıra ərazilərdə - Gəncədə, Lənkəranda, Qusarda və digər regionlarda bəzi silahlı birliklər separatçı iddialarla çıxış edib, mərkəzi hakimiyyətə tabe olmadıqlarını bildirdilər. 4 iyun 1993-cü ildə Gəncədə Azərbaycan Ordusunun keçmiş korpus komandiri Surət Hüseynovun başçılıq etdiyi hərbi qüvvələrlə hökumət qüvvələri arasında silahlı toqquşma baş verib. S.Hüseynovun nəzarətində olan 709 sayılı hərbi hissənin tərk silah edilməsi ilə bağlı həyata keçirilən əməliyyat uğursuz olub. Gəncəyə göndərilmiş hökumət rəsmiləri S.Hüseynovun dəstəsi tərəfindən girov götürüldü. Bu hadisə Azərbaycanda dərinləşməkdə olan hərbi-siyasi böhranı kritik həddə çatdırıb və ölkə vətəndaş müharibəsi astanasına gətirilib. 8 iyun 1993-cü ildə Gəncə hadisələri ilə bağlı ölkədə böhran dərinləşib. S.Hüseynovun tabeçiliyindəki silahlı birləşmələr Gəncəbasar bölgəsində yerli hakimiyyət strukturlarını devirərək, Bakıya doğru hərəkət etməyə başlayıblar.

Vətənin bu ağır günündə xalq Ulu Öndər Heydər Əliyevi Naxçıvandan Bakıya dəvət edir. Ümummilli Lider Heydər Əliyev xalqın və respublikanın hakim dairələrinin təkidli dəvətini qəbul edib, iyunun 9-da Bakıya gəlib və qısa zaman ərzində, Azərbaycanda vətəndaş müharibəsinin qarşısını alıb.

Ötən əsrdə 71 il sovet rejimində yaşayan Azərbaycan yenidən müstəqilliyinə qovuşdu. Mücadilə yolu ilə, tökülən qanlar bahasına yenidən müstəqilliyini qazandı. Müstəqillik asan əldə olunmadı, gərgin ictimai-siyasi vəziyyət və böyük qurbanlar bahasına əldə edildi. Tarixi ədaləti bərpa edildi. 1991-ci il oktyabrın 18-də Ali Sovetin sessiyasında tarixi sənəd qəbul edildi. XX əsrin 80-ci illərinin sonunda başlanan tarixi-siyasi proseslərdə Azərbaycan xalqının istiqalata bağlılığı, müstəqil dövlətçiliyə malik olmaq arzusu, özünü açıq-aydın büruzə verdi. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi yolunda mücadiləsi, faktiki olaraq, 1988-ci ilin xalq hərəkatı ilə başlansa da, bu istiqamətdə həlledici proseslər 1990-1991-ci illərdə cərəyan etdi. Dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Aktı 1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul edilsə də, əslində, Azərbaycan özünün əsl müstəqilliyini Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra əldə etdi.

Azərbaycanı gözü götürməyən qüvvələr xalqımızın uğrunda ardıcıl mübarizə apardığı milli azadlığına, dövlət müstəqilliyinə mane olmaq və onun mübarizə əzmini qır-

maq üçün ən məkrli siyasi təxribatlara əl atdılar. Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarının işğalı, respublikamızı daxildən parçalamaq və xalqımızı vətəndaş müharibəsi girdabına sürükləmək kimi cəhdləri Azərbaycanı olduqca çətin bir vəziyyətlə üz-üzə qoydu. Çünki hakimiyyətdə olan şəriş-təsis rəhbərlər mövcud təhlükələrin qarşısını alınması istiqamətində lazımı tədbirləri görmək gücündə deyildilər.

"GƏNCƏDƏ BAŞLAYAN HƏRƏKAT AZƏRBAYCANIN ƏRAZISİNİN, DEMƏK OLAR KI, YARISINDAN ÇOXUNDA HAKİMİYYƏTİ ÖZ ƏLİNƏ ALDI"

1993-cü il iyunun 15-də Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı Azərbaycanı təhlükədən xilas etdi. O dövrdə baş verən hadisələr bir daha tarixi gerçəkliyi üzə çıxarmış olur. Belə ki, 1993-cü ilin iyununda xalqın dəvəti ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyev yenidən hakimiyyətə qayıtmayı, bu gün Azərbaycanın müstəqilliyindən söhbət açmaq mümkün olmayacaqdı. Ulu Öndər Heydər Əliyev bu məsələ ilə bağlı çıxışlarının birində belə deyirdi: "1993-cü ilin iyun ayında Azərbaycanda böyük dövlət böhranı yarandı. Azərbaycan dağılmağa başladı və o vaxtkı iqtidar ölkəni idarə edə bilmədi. Gəncədə toqquşma baş verdi və qan töküldü. Gəncədə başlayan hərəkat Azərbaycanın ərazisinin, demək olar ki, yarısından çoxunda hakimiyyəti öz əlinə aldı. Vaxtilə məni təqib edən, Naxçıvanda məni devirmək və Azərbaycandan sıxışdırıb çıxarmaq istəyən o vaxtkı iqtidar, belə bir zamanda, ələcsiz qaldı və mənə müraciət etdi. Ancaq ondan əvvəl mənə müraciət edənlər bizim partiyanın üzvləri, Azərbaycanın müxtəlif təbəqələrinin nümayəndələri və ziyalıları oldu. Onlar məni yenedən Bakıya dəvət etdilər".

AZƏRBAYCAN TARİXİNDƏ KEYFİYYƏTCƏ YENİ BİR MƏRHƏLƏNİN BAŞLANGICI

Məhz xalqın belə bir ağır məqamında dünya şöhrətli siyasətçi Heydər Əliyevin öz müqəddəs xilaskar missiyasıyla böyük siyasətə qayıdışı, Azərbaycanda illərlə davam edən anarxiyaya, siyasi hakimiyyətsizliyə, hərbişəmiş cinayətkar dəstələrin qətl və özbaşınalılıqlarına son qoymuş oldu. 1994-cü ilin oktyabr, 1995-ci ilin mart dövlət çevrilişi cəhdləri, xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin həyatına sui-qəsd təşəbbüsləri artıq ən yeni tariximizin qara ləkələri kimi keçmişə həkk olunub. Bu təxribatlar müdrik dövlət başçımızın son dərəcə tədbirli, təmkinli və uzaqgörən siyasəti sayəsində baş tutmadı. Beləliklə, Azərbaycan bir əsrdə ikinci dəfə müstəqillik əldə etdiyi bir məqamda, müstəqilliyin itirilməsinə yol verilmədi. Məhz Ümummilli Lider Heydər Əliyev müasir Azərbaycan dövlətinin varlığını qorudu və Azərbaycan

Ərdoğan NATO toplantısına qatılır: Kritik qərarlar gözlənilir

İyunun 11-12-də Litvanın paytaxtı Vilyūsdə NATO-nun dövlət və hökumət başçıların fəvqəladə toplantısı keçiriləcək. Türkiyə mətbuatı yazır ki, Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan da toplantıya qatılacaq. Alyansın bir sıra strateji məsələlərinin həlli üçün yığılan toplantı Türkiyə baxımından da çox kiritik olacaq. Belə demək mümkünsə, R.T.Ərdoğan tarixin ən kritik NATO toplantısında mühüm qərarlar verməli olacaq. Xüsusilə ABŞ prezidenti Co Bayden və NATO baş katibi Stoltenberqin son bir neçə gündə İsveçin NATO üzvlüyünə qəbulu üçün razılıq barədə Türkiyə prezidentinə olan müraciətləri, F-16-ların satışı barədə ABŞ-ın son mövqeyi, Suriyanın şimalında terror təşkilatlarına qərb ölkələrinin maliyyə və silah dəstəyi barədə Türkiyənin iradələri qəti şəkildə müzakirə olunacaq.

Mətləb Salahov

"Xankəndi Azərbaycana tabe ediləcək"

"Artıq işğaldan azad edilən yaşayış məskənlərimizə Böyük qayıdış prosesi başlanılıb. Cənab Prezident İlham Əliyev Laçın şəhərinə geri dönmək üçün keçmiş məcburu köçkünlərlə görüşdə çıxış edərkən bir daha Xankəndidəki separatistlərə xəbərdarlığını qəti şəkildə bəyan etdi". Bunu Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İş üzrə Dövlət Komitəsi yanında İctimai Şuranın sədri Anar Xəlilov "Səs" qəzetinə açıqlamasında deyib.

Onun sözlərinə görə, 44 günlük Vətən müharibəsinin qalibiyyətinin arxasınca Cənab Prezidentin apardığı xarici siyasətdə çox böyük qələbələr əldə edilib və edilməkdədir: "Beynəlxalq ictimaiyyət artıq münafişlərin Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində həll olunmasını qəbul edib. Ermənistanın hər iki cəbhədə məğlub duruma düşən rəhbəri Nikol Paşinyan da Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıdıqlarını bəyan edib. Xankəndi separatistlərinin hesab edirdim ki, Cənab Prezidentin xəbərdarlığına diqqətlə yanaşsın tabe olmaqlarından başqa bir yolları qalmır. Bu, onların münafişə boyu atacağıları ən ağıllı addım ola bilər. Əks-təqdirdə inamla demək olar ki, Xankəndi bütün vasitələrdən istifadə edilməklə Azərbaycana tabe ediləcək. Bunun qarşısını almağa bu gün bizə heç kim mane ola bilməyəcəkdir. Qardaş Türkiyədə Ərdoğanın inamı qələbəsi gücümüzü daha da artırıb. Dünən Kişinyovda baş tutan beştərəfli görüşün də nəticəsi tam olaraq Azərbaycanın xeyrinə nəticələnib desək yanlışdır. Görüşdən Paşinyanın 1975-ci ilin xəritəsinə uyğun olaraq sərhədlərin tənzimlənməsinə razılışması isə Qaragöl, Qazax rayonun yeddi kəndinin və Kərkinin də geri qaytarılması deməkdir. Bir sözlə, Xankəndidə bu gün yaşayan Azərbaycan əsilli erməni əhalisinin Cənab Prezidentin xəbərdarlığından nəticə çıxaracağına inanıram. Belə etsələr, bu, ilk növbədə, onların təminatlı və təhlükəsiz gələcəkləri deməkdir. Əksini isə onlar özləri 44 günlük müharibənin nəticəsi olaraq yaxşı bilirlər".

GÜLYANƏ

qarşısında tarixi bir missiyaya imza atdı. Bütün həyatını Azərbaycanın və xalqın taleyi ilə bağlayan Ulu Öndər Heydər Əliyev müstəqil dövlətimizin tarixini yaratdı. Tariximizə Milli Qurtuluş Günü kimi daxil olan 1993-cü il iyunun 15-də Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə Sədr seçilməsi ölkəmizin siyasi tarixində keyfiyyətə yeni bir mərhələnin başlanğıcı oldu. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan Milli Qurtuluş Günü Azərbaycan tarixinin şanlı qürur səhifəsinə çevrildi. 1993-cü il oktyabrın 3-də ümumxalq səsverməsi nəticəsində, Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildi. Ümummilli Liderin zəngin siyasi təcrübəsi, yüksək idarəçilik bacarığı, Vətənə olan tükənməz sevgisi Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini təhlükədən qurtardı. Ulu Öndər ölkədə kaos və anarxiyanı, cəmiyyətdə hökm sürən iqtisadi-siyasi və mənəvi-psixoloji gərginliyi aradan qaldırdı. Müstəqil Azərbaycan Respublikası möhkəm əsaslar üzərində yeni inkişaf xəttini tutdu. Böyük zəka və iradə sahibi olan Ümummilli Lider Heydər Əliyev, qısa zaman kəsiyində, müharibə bölgəsində atəşkəsə, ölkədə möhkəm və dönməz sabitlik yaradılmasına, qeyri-qanuni silahlı dəstələrin ləğvinə, ümummilli böhrana son qoyaraq, demokratik islahatlar yoluna keçirilməsinə nail oldu. Azərbaycan xalqının Ulu Öndərin azərbaycançılıq ideyası ətrafında daha sıx birləşməsi ilə müstəqil

Azərbaycan dövlətçiliyi daha da möhkəmləndi. 1995-ci il 12 noyabrda müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası referendum yolu ilə qəbul edildi, bundan sonra sistemli şəkildə aparılan demokratik islahatlar sayəsində, ölkədə bazar iqtisadiyyatı münasibətləri bərqərar edildi.

Azərbaycanın bugünkü və gələcək nəsillərinin Ulu Öndər Heydər Əliyevin şərəfli adı, ölməz ruhu qarşısında müqəddəs borcu Onun şah əsəri olan müstəqil Azərbaycan dövlətinin daha da çiçəklənməsi və qüdrətlənməsi, xalqımızın rifahı naminə fədakarlıqla çalışmaq və milli birliyinə sədəqətlə xidmət göstərməkdir. Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qorunub saxlanılan müstəqilliyimiz bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə daha da möhkəmləndirilib və Onun əbədiyyəti təmin edilib.

Azərbaycanın güclü ordusu və Ali Baş Komandan, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin siyasi iradəsi ilə torpaqlarımız 44 günlük Vətən müharibəsində işğaldan azad edildi. Müzəffər Ali Baş Komandanın əmrinə əsasən, Ordumuz döyüş meydanında müharibə qanunlarına əməl etməklə, hərbi tarixinə yeni səhifə yazdı. Artıq Qarabağ münafişəsi həll olunub və Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü təmin edib. Prezident İlham Əliyevin vurğuladığı kimi, münafişə artıq tarixə qovuşub və biz gələcəyə baxmalıyıq. Azərbaycanın işğaldan azad olunan torpaqlarında yeni həyat canlanır.

Zümrüd BAYRAMOVA

“Azərbaycan sülhün, ədalətin tərəfdarıdır”

“Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin hakimiyyətdə olduğu ilk gündən bu günə kimi etdiyi sülh çağırışları, demokratiya və təhlükəsizliyin təmin olunması sahəsindəki təşəbbüsləri və bunun əməli fəaliyyətdə öz əksini tapması dünyanın bir çox rəhbərləri, beynəlxalq təşkilatları tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Torpaqlarımızın 30 il işğal altında qalmasına, şəhər və kəndlərimizin viran qoyulmasına, erməni təcavüzkarları üzərində tarixi qələbə qazanılmasına baxmayaraq dövlətimizin rəhbəri hər an sülh yolunu tutdu və bu gün də sülhsevər məqsədlərini aydın ifadə edir. Məhz buna görə də cənab İlham Əliyev dünyanın müxtəlif ölkələrində keçirilən sülhməramlı tədbirlərə dəvət olunur və bu tədbirlərdə dünya ölkələrinə sülh mesajlarını ünvanlayır”. Bu sözləri SİA-ya ver-

KOMİTƏ SƏDRİ ŞƏRH ETDİ

diyi açıqamasında Milli Məclisin Aqrar Siyasət Komitəsinin sədri, millət vəkili Tahir Rzayev deyib. Komitə sədri qeyd edib ki, Moldovanın paytaxtı Kişinyovda keçirilən “Avropa Siyasi Birliyi” 2-ci Zirvə toplantısına ölkə rəhbərimizin dəvət olunması onun sülh və təhlükəsizlik uğrunda apardığı mübarizəyə, bu sahədə həyata keçirdiyi tədbirlərə verilən qiymət kimi dəyərləndirilməlidir. “Məlum olduğu kimi bu toplantıda 50-yə yaxın ölkənin dövlət və hökumət başçısı iştirak edir və o sülhə istiqamətləndirilən ən mühüm platformadır. Ölkəmizin rəhbərinin toplantının açılış məra-

simində iştirak etməsi və bəzi ölkələrin başçıları ilə səmərəli görüşlər keçirməsi, bu görüşlərdə qarşılıqlı münasibətlərdən, sağlamlıq, hərtərəfli əməkdaşlıqdan geniş bəhs olunması Azərbaycanın Avropada sülhə və təhlükəsizliyə önəmli töhfə verdiyini və sülhsevər prinsiplərə sadıqlığını göstərir.

Kişinyova səfər ərafəsində cənab İlham Əliyev Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan, Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel, Almaniya Federativ Respublikasının kansleri Olaf Şoltz və Fransa Respublikasının Prezidenti Emmanuel Makronla qeyri-rəsmi görüşü zamanı da sülhə və təhlükəsizliyə önəm verdiyini, Ermənistanla münasibətlərin yaxşılaşdırılmasına tərəfdar olduğunu, sülh müqaviləsinin bağlanmasına ciddi təşəbbüs göstərdiyini bildirmişdir. 2-ci Zirvə toplantısı və toplantıda qəbul olunan sənədlər və söylənilən fikirlər sözsüz ki, xeyirxah məqsədlər daşıyır. Dövlətimizin rəhbərinin bu tədbirə qatılması cənab İlham Əliyevə göstərilən etimadın ifadəsi olmaqla, həm də bu iştirak tədbiri dəyərləndirir”, deyərək Tahir Rzayev bildirib.

İnam Hacıyev

Ermənistan: ümid yenə qadınlaradır

Ermənistanda belə bir ənənə mövcuddur ki, kişilər harada dara düşdülsə, dərhal qadınlardan istifadə etməyi düşünür və bunu həyata keçirirlər. 2020-ci ildə Ermənistanla apardığımız müharibədə də bunun şahidi olduq. Deməli, müharibə dövrü məlum oldu ki, erməni kişiləri cəbhəyə getməkdən yayınır, xüsusilə gənclər. Belə olan təqdirdə qadınlara müraciət olunmuşdu və onlar da qalxıb cəbhəyə gəlmişdilər.

Düşünürəm ki, fərqi baxın. İllərdir bizdən parça-parça torpaq oğurlamaqla yanımızdaca yerləşib özlərini bizə qonşu edən bu qonşuluqdan kənarlar bizdən hər kiçik detalları öyrənib, oğurlayıb, əz etməyə çalışıblar, görəsən bu namus, qeyrət məsələsini niyə öyrənməyiblər? Gör, bizdə ən gənc kişi qadının cəbhəyə getməsinə razı olar? Həyatından keçər, buna razı olmaz.

Lakin Ermənistanda belə deyil. Bu günlər mətbuatda oxuduğum iki bir-biri ilə əlaqəli xəbər bunları söyləməyə və yenidən bu mövzuya qayıtmağa əsas verdi.

Belədir ki, Ermənistan Silahlı Qüvvələrində ehtiyatda olan bir

sıra şəxslər 2022-ci ildə vaxtaşırı keçirilən hərbi təlimlərdə iştirakdan yayınıblar. Onlardan 45-nə ittiham irəli sürülüb. Bunu Ermənistan KİV bu barədə Ermənistan İstintaq Komitəsinin mətbuat xidmətinə istinadla məlumat yayıb.

Bildirilir ki, müvafiq dəvət aldıqdan sonra bəzi şəxslər elan olunmuş təlim-məşq toplanışında iştirak etmək üçün çağırış vərəqəsini almaqdan imtina ediblər. Digər hallarda onlar çağırış vərəqəsi alıblar, lakin Ermənistan Müdafiə Nazirliyinin ərazi səfərbərlik xidmətlərinə gəlməyib, bununla da toplantıdan yayınıblar. Həmçinin, vətəndaşlar arasın-

da fəaliyyətlərinə görə qanunla hərbi toplantılara cəlb olunmayan müəssisə və şirkətlərə saxta şəkildə işə girenlər də olub.

2022-2023-cü illərdə hərbi təlimlərin başlanmasından indiyədək hərbi toplantılardan yayınma halları ilə bağlı ümumilikdə 160 məlumat daxil olub, onların əsasında cinayət işi başlanıb. 45 nəfər cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib. 24 nəfər barəsində cinayət işi ittiham aktı ilə birlikdə nəzarət edən prokurora göndərilib.

Bəs bundan sonra nə baş verib? Ermənistan parlamentinin Müdafiə və Təhlükəsizlik Komitəsinin müdafiə naziri Suren Papikyanın da iştirak etdiyi növbəti iclası keçirilib. İclasda “Hərbi xidmət və hərbi qulluqçuların statusu haqqında” qanun layihəsi barədə danışan Papikyan qadınlardan üçün könüllü-məcburi hərbi xidmət sisteminin tətbiqinin nəzərdə tutulduğunu açıqlayıb.

“Qadın vətəndaşların özlərini kişilərlə bərabər hiss etmələri vacibdir, o cümlədən vətəni müdafiə edərkən”, - deyərək bildirdi. Ermənistanda 18-27 yaşlı qadınlar oktyabrın 1-dən hərbi xidmətə çağırılı bilərlər. Xidmət 6 ay müddətinə nəzərdə tutulur.

Buyurun, Ermənistanda kişilər

“Biz ruslarla düşmən deyilik”

Amerikalılar Rusiyanın düşməni deyillər. SİA TASS-a istinadən xəbər verir ki, bunu Helsinki meriyasının binasında keçirilən tədbirdə çıxış edən ABŞ dövlət katibi Entoni Blinken deyib. “30 ildir ki, biz Moskva ilə sabit əməkdaşlıq əlaqələri saxlayırıq, çünki təhlükəsiz və firavan Rusiyanın Amerikanın maraqlarına uyğun olduğuna inanırıq”-deyən Blinken, ABŞ-ın Rusiya hökumətini devirməyi planlaşdırmadığını da əlavə edib. “Rusiyanın gələcəyini ruslar seçməlidir” Bunu da amerikalı dövlət katibi bildirib.

...Moskvaya qarşı artan sanksiya təzyiqi Donbasın qorunması üzrə xüsusi əməliyyatın ilk günündən davam edir. Kreml defələrlə bəyan edib ki, Rusiya iqtisadiyyatı hər şeyə tab gətirə bilər və qoyulan məhdudiyyətlərə görə dağılmayacaq. Bundan əlavə, ABŞ və tərəfdaşları hərbi əməliyyatlar başlamazdan çox əvvəl Rusiya Federasiyasını zəiflətməyə cəhdlər etdilər. Əslində, bir çox sanksiyalar təkcə səmərəsiz deyil, həm də Moskvaya dost olmayan dövlətlərdə sadə insanların həyat səviyyəsini pisləşdirir. Amma buna baxmayaraq, Entoni Blinken “...biz düşmən deyilik”-deyir?

Ağasəf Babayev

ordudan uzaqlaşır, nazir də qadınların orduya cəlb olunmasını təklif edir və adını da qoyur ki, qadınlar özlərini kişilərlə bərabər hiss etməlidirlər. Ta demir ki, yenə ümid qadınlaradır. Dünyada bütün görülməzləri bu qonşuluqdakıların simasında

gördük. Oğurluğu bacarırlar, nankorluq, xəyanət bunların ana südünün rüşeymidir. Yalan, fırıldaq alın yazıları, namus, qeyrət də gördüyünüz kimi, xəbərləri olmadıqları məsələdir. Buna bir tərs nəzər salmayıb, nə edəsən?..

Mətanət Məmmədova

Qədim mədəniyyətə, zəngin ədəbi irsə malik olan İrəvanda milli mətbuatın yaranması ictimai və ədəbi-bədii fikir tariximizin inkişafında özünəməxsus yer tutur. XIX əsrin sonlarında İrəvanda yaşayan azərbaycanlı ziyalılar milli mətbuat orqanları yaratmaq, maarifi, mədəniyyəti, ədəbiyyatı inkişaf etdirmək üçün bu yolda ardıcıl mübarizə aparmışdılar. İrəvanda Azərbaycan mətbuatının, ictimai-bədii fikrinin aparıcı simaları Mirzə Ələkbər Elxanov, Məşədi İsmayıl Hacı Kazımzadə, Mirzə Kazım Qazi Əsgərzadə Axund Əhmədov, Mirzə Əlixan Şəmsil Hükəma, Hacı Seyid Rza Əmirzadə, Axund Məmmədbağır Qazızadə, Abbas Razi Məmmədzadə, Cabbar Əsgərzadə, Əli Məhzun Rəhimov, Mirabbas Mirbağirov, Mirməhəmməd Mirfətullayev, Məmmədvali Qəmərinski, Mirzə Cabbar Məmmədzadə, Məmmədəli Nasir, Həsən bəy Qazıyev, Əkbər Rizayev və burada yaşayıb-yaradan onlarla bu kimi mütərəqqi ziyalılar ana dilində qəzet, jurnal təsis etməyin vacibliyini aydın dərk edib, bu ideyanı gerçəkləşdirmək üçün ciddi səy və təşəbbüs göstərirdilər.

II yazı

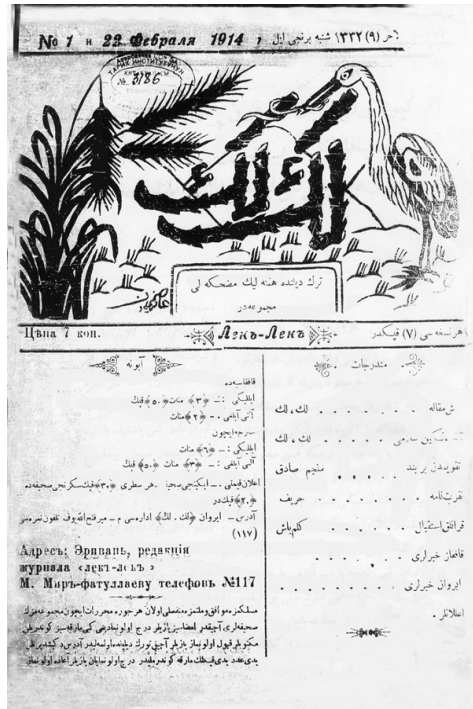
İrəvanda ana dilli mətbuat orqanının yaranması üçün ən vacib məsələsinə çevrilmişdi. Bunu həm də mövcud dövrün ictimai-siyasi, ədəbi-mədəni proseslərində baş verən mütərəqqi dəyişikliklər də zəruri edirdi. Amma İrəvanın ictimai, ədəbi - mədəni həyatının ən mühüm hadisələrindən olan milli mətbuatın yaranması XIX əsrin əvvəllərinə təsadüf edir. İrəvanda milli mətbuatın yaranması ideyasını gerçəkləşdirmək ilk dəfə Cabbar Əsgərzadə və Mirməhəmməd Mirfətullayevə nəşib olmuşdur. Hələ "Lək-lək" in nəşrinə icazə alınmamışdan xeyli əvvəl Cabbar Əsgərzadə İrəvanda jurnal buraxmaq barədə yaxın dostu, görkəmli ziyalı və mühərrir Məmmədəli Sidqi ilə məsləhətləşmiş və məktublaşmışdı. Cabbar Əsgərzadənin Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda Məmmədəli Sidqiye aid fondada ona ünvanladığı 40-dan artıq məktubu saxlanılır. Cabbar Əsgərzadə məktublarında "Kəlhiyyət", "İqbal", "Dirilik" və digər qəzet, jurnalların durumu, məsləki, dövrün ziyalıları Salman Mümtaz, Seyid Hüseyn, Əliqulu Qəmküsər, Zülfüqar Hacıbəyov, Hüseyn Minasazov, Mirzəağa Əliyev və başqaları haqqında öz fikirlərini Məmmədəli Sidqi ilə paylaşır. Həmin məktublarla tanış olduqda aydın olur ki, Cabbar Əsgərzadə və Mirməhəmməd Mirfətullayev "Lək-lək" in nəşrinə uzun müddət hazırlanmışlar. Bu cəhətdən Cabbar Əsgərzadənin Məmmədəli Sidqiye göndərdiyi 4 dekabr 1913, 18 fevral 1914, 16 yanvar 1914-cü il tarixli məktubları seçiyəvirdir.

O birinci məktubunda "Lək-lək" adlı satirik jurnal çıxarmaq istəyini və bu barədə öz fikir və düşüncələrini Məmmədəli Sidqiylə bölüşür. Nəşrinə başlayacaq jurnalın ətrafına daha çox molla nəsrəddinçilərin cəlb edilməsini istəyir. Məcmuənin sanballı, qüsuruz nəşri üçün Cabbar Əsgərzadənin bu məsələdə daha çox arxalandığı qüvvə molla nəsrəddinçilər idi. Məktubların bir neçəsi "Lək-lək" jurnalına molla nəsrəddinçilərin cəlb edilməsi ilə əlaqədardır. Bu məqsədlə daha çox tanıdığı molla nəsrəddinçi yazarların jurnalda iştirakına nail olmaq üçün Məmmədəli Sidqidən onların ünvanlarını xəbər alır və tanımadıqları ilə isə tanış etmələrini xahiş edir. Cabbar Əsgərzadə Məmmədəli Sidqiye ünvanladığı digər məktublarında da "Lək-lək" in daha geniş coğrafiyada yayılması, başqa əlaqədar məsələlərlə bağlı məsləhətləşmələr və fikir mübadilələri də öz əksini tapmışdı. "Lək-lək" in meydana gəlməsində və yayılmasında Məmmədəli Sidqi Cabbar Əsgərzadənin ən yaxın məsləhətçisi və istiqamətvericisi olmuşdur.

1905-ci ildə noyabr ayının 24-də Çar hökuməti mətbuat və nəşriyyat haqqında yeni qanun imzaladı. "Yeni qayda" ya görə qəzet və jurnal çıxarmaq istəyən şəxs yerlərdə qubernator, yaxud da qəza rəisindən (qradonaçalnik) icazə ala bilərdi. İcazə alma müddəti isə iki həftə müəyyən olunmuşdu. Qabaqcıl ziyalılar Çar hökumətinin bu güzəştindən bacarıqla istifadə etməyə çalışmış, qəzet və jurnallar nəşr etmək sahəsində fəaliyyətə keçmişlər.

1913-cü ilin noyabr ayının əvvəlində Cabbar Əsgərzadə "Lək-lək" in nəşrinə icazə almaq üçün İrəvan qubernatoru Tizenhauzen

qraf Vladimir Fedoroviçə ərizə ilə müraciət edir. O ərizə ilə birlikdə jurnalın məramnaməsini də İrəvan qubernatoruna təqdim etmişdi. Amma icazənin verilməsi İrəvanda mətbuat müfəttişliyinin yaratdığı əngəl səbəbindən bir qədər gecikdirilmişdi. Cabbar Əsgərzadənin yazılarında bəzi fikirlərindən aydın olur ki, o jurnalın müdiri olmaq istəməmiş, Mirməhəmməd Mirfətullayevin redaktorluğu ilə nəşr edilməsini daha məqsədə uyğun hesab edərək bu barədə yazır: "mən heç vaxt müdir adını üstümə götürmək istəmiyordum və istəmərdəm də. Ancaq o razı olmadı. Hərgah mən də razı olmasaydım, o bu fikrindən vaz keçəcəkdə. O cənab hər xərci öz öhdəsinə olaraq "Lək-lək" adına bir məzhəkə jurnalı çıxarmaq istiyor". Bu fikirlər həm də onu göstərir ki, "Lək-lək" in nəşri üçün maliyyə xərclərini Mirməhəmməd Mirfətullayev öhdəsinə götürüb. Amma Mirməhəmməd Mirfətullayevin təkidindən

sonra Cabbar Əsgərzadə jurnalın redaktorluğunu öz üzərinə götürüb, hər iki tərəqqipərvər ziyalı bir cəbhənin döyüşçüsü kimi eyni ideyalar uğrunda, İrəvanda Azərbaycan ədəbi-mədəni mühitinin inkişafında öz qələmi və əməli fəaliyyətləri ilə çiyin-çiyinə yaxından iştirak etmişdilər.

Uzun sürən mübarizələrdən sonra "Lək-lək" satirik məcmuəsinin nəşrinə İrəvan qubernatoru tərəfindən 21 yanvar 1914-cü il tarixdə jurnalın öz proqramına uyğun olaraq, məqalələr, şeirlər, şəhər işləri, Qafqaz xəbərləri, teleqramlar, felyetonlar, poçt qutusu, elanlar, xarici və daxili xəbərlər çapına icazə verilmişdir. "Lək-lək" in nəşri İrəvanda fəaliyyət göstərən mətbuat müfəttişliyi tərəfindən nəzərdən keçirilirdi. Onun nəşrinə Cabbar Əsgərzadə, Mirməhəmməd Mirfətullayev və İrəvanın açıq fikirli, qabaqcıl ziyalıları hələ neçə ay əvvəlcədən hazırlanırdılar. Cabbar Əsgərzadə hələ "Lək-lək" in nəşrindən bir müddət əvvəl jurnal barədə, onun abunəsi üçün "İqbal" qəzetində və digər mətbuat orqanlarında elan vermişdir. Hətta onun məslək və ideya istiqamətini də əvvəlcədən müəyyən etmişdilər.

İrəvanda milli mətbuatımızın ilki "Lək-lək"

Hələ jurnalın nəşrindən neçə ay əvvəl Cabbar Əsgərzadə 4 dekabr 1913-cü il tarixdə İrəvandan Bakıya məslək və yaxın dostu Məmmədəli Sidqiye göndərdiyi məktubunda jurnalın ideya istiqaməti barədə yazırdı: "Məsləkimiz gərək məlumunuz olsun "Molla Nəsrəddin" dir. Amma səlhiqəmiz ayrı-ayrı vəziyyətlərdir".

Cabbar Əsgərzadənin Məmmədəli Sidqiye yazdığı məktublar və yazışmalar həm də onlar arasında olan ibrətəməz məfkurə, ideal dostluğun möhkəmliyinə və səmimiyyətinə aydın şahidlik verir. 1914-cü ilin fevral ayının 22-də Cabbar Əsgərzadənin redaktorluğu və Mirməhəmməd Mirfətullayevin nəşirliyi ilə "Lək-lək" in ilk sayı işıq üzə gördü. Bununla da İrəvanda Azərbaycan mətbuatının əsası qoyuldu. "Lək-lək" in nəşrinə qədər İrəvanda ana dilində qəzetçilik ənənəsi olmasa da amma çox yetkin yazıçılıq, publisistika ənənəsi var idi. Mirzə Əlixan Şəmsil Hükəma, Abbas Razi Məmmədzadə, Hacı Seyid Rza Əmirzadə, Cabbar Əsgərzadə, Mirabbas Mirbağirov, Əli Məhzun Rəhimov, Məmmədəli Nasir, Mirzə Məhəmməd Axundov, Əkbər Əkbərov, Mirzə Cabbar Məmmədzadə, Əkbər Rizayev və başqaları İrəvanda Azərbaycan jurnalistikası və publisistikasının görkəmli nümayəndələri idi. Onların jurnalistlik və publisistik fəaliyyəti nəinki İrəvanda, Cənubi Qafqazda, Şərqdə və müxtəlif ölkələrdə böyük şöhrət tapmışdı. "Lək-lək" in ilk nömrəsinin işıq üzə görməsi İrəvan ziyalıları və oxucular tərəfindən böyük sevincle qarşılanmışdı. Jurnalın ilk nömrəsinin son səhifəsində "İdarədən" başlıqlı bir qeyd dərc olunub. Həmin qeyddə göstərilir ki, "bu nömrə üçün hürufat başqa bir kitaba işləndiyindən naşi kifayət verməyib, mündəricatın azlığına səbəb oldu. Bu barədə oxucularımızdan üzr istəyirik?". Jurnalın ilk nömrəsinin cəmi 60 nüsxə ilə işıq üzə görməsi həm də onun maddi-texniki çətinlikləri ilə bağlı idi. Bu barədə jurnalın müdiri Cabbar Əsgərzadənin 2 mart 1914-cü ildə Məmmədəli Sidqiye ünvanladığı məktubunda da məlumata rast gəlinir: "Əfəndim, hələ ki, "Lək-lək" imiz qanad bağlayıb o cür zülmün elçi quşlarına. Hər halda işıqlı qaralarınızla üzünüzü ağ olmağın təmənnə edir. Müzayiqənizi əsirgəyib də necə ki, vədələr verməmişiniz kömək ediniz.

Birdə bu dəfəlik müəttil və mətbəə cəhətdən görülən bir çox nöqsanları güzəşt ediniz.

Hamınıza bir "Lək-lək" Əmircana uçdu". Həm də bu fikirlərdən aydın olur ki, Cabbar Əsgərzadə "Lək-lək" in ilk nömrəsini Bakı nəşri - maarif cəmiyyətinin tabeliyində olan məktəbdə müəllimlik edən yaxın dostu Məmmədəli Sidqiye göndərmişdir.

Cabbar Əsgərzadə iki ay əvvəl jurnalın 15 gündən bir çıxacağı haqqında məlumat verir və bildirir ki, "əgər müvəffəq olsaq, sonralar həftədə bir dəfə çıxıb və müsvəvər olacaq". Jurnalın nömrələrini ardıcıl izlədikdə məlum olur ki, mətbəə problemi və mətbuat müfəttişliyinin əngəli səbəbindən fasilələrlə, iki ayda cəmi 3 nömrəsi çıxmışdı. Bununla əlaqədar "Lək-lək" in müxtəlif nömrələrində bu barədə oxuculara üzrxahlıq yazıları da verilmişdir. Jurnalın üzleşdiyi problemlər aradan qaldırıldıqdan sonra 4-cü nömrəsindən etibarən nəzərdə tutulduğu kimi həftədə bir dəfə nəşr edilmişdi. "Lək-lək" in nəşri həm də İrəvanda Azərbaycan ictimai-siyasi fikir tarixində ciddi bir hadisə olmaqla yanaşı, eyni zamanda ədəbi-mədəni mühitin inkişafında da bir dönüş nöqtəsi oldu. Jurnal İrəvanda "Lyus" mətbəəsində nəşr edilirdi. "Lək-lək" də "Molla Nəsrəddin" kimi səkkiz səhifəlikdir. Lakin "Molla Nəsrəddin" də olan rəngli şəkillər onda yoxdur, yalnız birinci səhifəsinin başı şəkillidir. Yalnız ilk səhifəsində səhrada quru sünbülle yanaşı duran Leylək şəkli verilmişdir ki, hər dəfə də bu təsvir təkrar edilmişdir. Yalnız jurnalın 3-cü nömrəsində Orta Asiyanın Mərv şəhərində cəhəlpərəstlər tərəfindən öldürülmüş maarifçi Yusif Heydərzadənin şəkli verilmişdir. Hər nömrəsinin başında "Türk dilində həftəlik məzhəkəli məcmuədir" sözləri yazılırdı. Hər nömrəsinin qiyməti 7 qəpik idi. Jurnalda verilən elanlardan başqa, bütün materialların hamısı satirikdir. Qısa sürən ömrü müddətində "Molla Nəsrəddin" platformasına, onun mübarizəsinə sadıq qalan "Lək-lək" çox aydın bir yol tutmuşdur. O hələ ilk nömrəsində öz yolunu müəyyən edərək yazırdı: "...Məsləkimizin əvvəli budur ki, biz "Molla Nəsrəddin" kimi hər kəsin eyibini və iradını açıq söyləyib, onun kimi sadəcə yazıb, ana dili tərəfdarı olmayıb, bəlkə "Şələlə" kimi lütlərin cibini töküşdürüb ən qiymətli soğatlar çıxardacaq! Xanla, bəylə, molla ilə, müqəddəslə, yol kəsənlə, qumarbazla, çaxır içənlərlə heç işimiz olmayacaq...

İrəvanda milli mətbuatımızın ilki "Lək-lək"

Əvvəl-Səh-12

Müqəddəslərimizin zahiri qiyafələrini yaxşı gördüyümüz kimi yaxşı yazacaşıq, daha nə işimiz doşab içindən siçan çıxardaş və mürebbə deyib hamının ağzını şirin edək.

... Qaldı xanlar, bəylər, ağalar... bunları da allah özü hörmətli yaradıbdır. Borcumuzdur, hörmət eləyək. Onlarda nə qədər hümmərsizlik, rəhmsizlik, cinayətsizlik görsək gözümüz kor, qulağımız kar olacaq. Danışmaq istəsək dilimiz lal olacaq.

Qaldı yol kəsən, dam dələn, adam öldürənlərimizə bunların hörmətləri necə ki, xana, bəyə və mollaya, mömünə vacibdi. Biz də elə...

Və qaldı maarif məsələsi, qızların oxuması, hicabın atılması biz bunlara pasu deyib, özümüze küfrdən nicat öyrədəcəyik".

Jurnalın birinci nömrəsində "Baş məqalə" adı altında istehza ilə yazılmış bu məqalə jurnalın tutduğu yolu çox aydın işıqlandırır. Buradan görüldüyü kimi "Lək-lək" "Molla Nəsrəddin" yolu ilə getməyi özünə məqsəd təyin etmiş; mövhumata, cəhalətə, qadın əsarətinə, nadanlığa qarşı çıxdığı kimi, mürtəce qüvvələrə qarşı mübarizə aparmağı da özünün əqidə istiqaməti seçmiş, maarifi, məktəbi, qadın azadlığını təbliğ etmişdir. "Lək-lək" elə ilk nömrəsində oxucularının milli şüurunun inkişafına, qabaqcıl ideyaların təbliğinə əngəl törədən cəhalətpərəst qüvvələrə qarşı qaldırılmış zəhmli bir yumruğa çevrildi. İrəvan quberniyasında müterəqqi ideyaların qarçısı və tribunası olan "Lək-lək" elm, maarif və mədəniyyətin, incəsənətin, ədəbiyyatın inkişafına, yeni tipli məktəblərin açılması, maarifçiliyin inkişafında qabaqcıl təcürbənin təbliği, təlim - tərbiyə üsullarının yaxşılaşdırılması və pedaqoji prinsiplərə əsaslanmasının zəruriliyinə aid məqalələr dərc edir və bu məsələləri öz səhifələrində geniş işıqlandırır. Jurnalda ticarətə və İrəvanda keçirilən ictimai-mədəni tədbirlərə dair elanlar, kiçik təmsillər, "Molla Nəsrəddin" janrlarında felyetonlar, şeirlər, müsahibə və sorğular verilmişdir. Jurnal özünün işinə dair elanları əsasən birinci səhifədə çap edirdi. "Lək-lək" in bütün nömrələrində bir elan həmişə təkrar edilmişdir. "Məsələkimizə müvafiq və millətimize mənfəətli olan hər cür təhriat üçün məcmuəmizin səhifələri açıqdır. İmzasız yazılar dərc olunmadığı kimi, markasız göndərilən məktublar da qəbul olunmaz. Yazılar açıq Türk dilində olmalıdır". "Lək-lək" qısa zaman ərzində oxucular arasında böyük şöhrət qazana bilmişdi. Jurnal ziyalılar üçün böyük bir ədəbi məktəb, mübarizə tribunası olmuşdu. Onun səhifələrində dərc olunan yazıları diqqətlə nəzərdən keçirdikdə ilk saylarında yalnız İrəvandan və Naxçıvandan yazılmışdysa, sonralar Gəncə,

Bakı, Şamaxı, Tiflis, Cənubi Azərbaycandan da yazılar dərc edilmişdi.

"Lək-lək" in mübarizə sədasi, üsyankar səsi Cənubi Qafqazı aşaraq onun yayılma arealını daha da genişləndirmiş Orta Asiya və Türkiyəyə də gedib çatmışdır. Tədqiqatçı Zahid Əkbərovun "Lək-lək" jurnalının xalq qarşısında xidmətinə verdiyi dəyər olduqca tədqirəlayıqdır. O yazır: "Lək-lək" nəşr olunduğu müddətdə Azərbaycan ictimai-siyasi və ədəbi fikrinin inkişafına müəyyən kömək göstərmiş, tərəqqi və demokratiya ideyalarına xidmət etmişdir. O anlaşılıq dili və demokratik məzmunu sayəsində Zaqafqaziyada, umumən Qafqazda olan azərbaycanlılar içərisində çox yayılmış nəşrlərdən biri olmuşdur". "Lək-lək" in səhifələrində İstanbulda "Şahbal" məcmuəsinin, Daşkənddə "Sədayi Türküstan" qəzetinin abunə şərtləri ilə bağlı elanların təkrar-təkrar verilməsi də bunun əyani sübutudur. Eyni zamanda həmin mətbuat orqanları da İrəvan ziyalıları arasında yayılmış və maraqla oxunmuşdu. "Lək-lək" in daha geniş arealda yayılmasında Salman Mümtaz, Seyid Hüseyin və başqa görkəmli ziyalılarımızın da fəaliyyəti tədqirəlayıqdır. Jurnalda İrəvan ziyalıları ilə birlikdə molla nəsrəddinçilər sırasında fəxri yer tutmuş Məmməd Səid Ordubadi də fəal iştirak etmişdir. O, həmin dövddə sürgündə olmasına baxmayaraq jurnalla əməkdaşlıq etmişdir. Onun jurnalda "Hərdəmxəyal" imzası və "Ədəbiyyat" başlığı adı ilə verilmiş

Hissim dağılır gərdişi dövrünü görəndə, Dünyadakı nadan olan insanı görəndə.

Beiti ilə başlayan şeiri forması etibarilə Füzulini, ruhu etibarilə Sabiri xatırladır.

Jurnalda dilimizin saflığı, əlifbanın sadəliyi, cəhalətin yaratdığı ağır həyat terzi haqqında da maraqlı yazılar verilmişdir. "Lək-lək" yeni əlifbanın zəruriliyi haqqında xüsusilə cəsarətli fikirlər söyləmişdir. Jurnalda dərc olunmuş materiallarda dönə-dönə göstərilir ki, xalqın maariflənməsində çətinlik törədən əsas səbəblərdən biri də ərəb əlifbasıdır. Milli mədəniyyət və milli dil məsələsinə "Lək-lək" in obyektiv münasibəti, dilimizin yad ünsürlərdən qorunması, saflığı, zənginləşməsi və inkişaf etdirilməsi jurnalda çap olunmuş "Dil məsələsi" və "Təzələşmək" adlı felyetonlardan aydın görünür. "Lək-lək" in qazandıqı ən böyük uğurlar ilk növbədə onun xalq dilinə yaxın, sadə, anlaşılıq və səlis olması idi.

"Lək-lək" də verilən materialların mühüm bir qismi nadanlıq, cəhalət, dindən sui-istifadə edən ruhanilərə qarşıdır və bu yazıların çoxu "Molla Nəsrəddin" jurnalında rast gəldiyimiz yazıların ruhunu xatırladır. Jurnalın səhifələrində Sabir satirasının təsiri altında yazılan çoxlu mənzum parçaya da təsadüf edirik.

Buradakı "Təbrizdə söhbət", "Sənə", "Oğlum", "Qəzəl" və sair mənzum parçalar öz forması və ruhu etibarilə "Molla Nəsrəddin" dəki yazılara yaxındır. Xüsusilə Əli Məhzun Rəhimova məxsus olan "Yazıq", "Şeytan", "Yetim cüce" imzalı şeirlər həm məzmun, həm də üslubu etibarilə dəyərli əsərlərdir. Jurnalın səhifələrində elə gizli imzalar vardır ki, bu gün də onların dəqiqləşdirilməsinə böyük ehtiyac vardır. Əli Məhzun Rəhimovun ədəbi fəaliyyətinin, o cümlədən satirik şeir yaradıcılığının mühüm bir qolu da "Lək-lək" jurnalı ilə bağlıdır. Jurnalın səhifələrində Əli Məhzun Rəhimovun "Yetim cüce" imzasıyla "Cünən bir noğulu", "Çəküc", "Kamal paşanın ruhuna ithaf" kimi maraqlı satirik şeirləri ilə rastlaşırıq. "Kamal paşanın ruhuna ithaf" şeiri o dövrdəki Türkiyə həyatının müəyyən bir səhifəsini canlandırır.

Bu kimi şeirlər o zamankı mövcud dövrün müəyyən xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir və həmin analogi nümunələrə digər satiriklərin əsərlərində də rast gəlinirdi. "Lək-lək" də "Şeytan", "Yetim cüce" və digər gizli imzalarla çıxış edən Əli Məhzun Rəhimov jurnalda Mirzə Ələkbər Sabirin satira ənənələrini uğurla davam etdirirdi. O Sabirin satirik şeir formasından, təziyanə və epigramlarından məharətlə istifadə etməyə çalışmışdır. Əli Məhzun öz kiçik satirik təziyanələrini "Taqqıltı" başlığı ilə çap etdirirdi. Jurnalda çap olunan dörtlüklərin hamısı Əli Məhzuna məxsusdur. Həmin poetik ümünlərə diqqətlə nəzər saldıqda o bədii qayeni konkret və yığcam ifadə edə bilmişdir. Məsələn, "Lək-lək" in 2-ci nömrəsində Əli Məhzunun "Taqqıltı" başlığı ilə verilmiş şeiri bu baxımdan olduqca seçiyəvidir.

Qərç olmalı olsan da, dənizlərdə boğulsan, Heç olmasa da mümkün əgər sahilə çıxmaq, Nəmərd əlinə vermə əlin, tərki-həyat et, Nəmərd əlini tutmadan əfzəldi boğulmaq.

Göründüyü kimi bu şeirin əsas məzmunu məşhur atalar sözü olan "Kecmə nəmərd körpüsündən qoy aparsın sel səni" ifadəsindən alınmışdır. Əli Məhzunun bir şair kimi sənətkarlıq bacarığı həm də ondadır ki, şeirdə nəmərdin real poetik təsvirini yaradır.

"Lək-lək" in müəllifləri Cabbar Əsgərzadə və Əli Məhzun Mirzə Ələkbər Sabirə yalnız nəzirə və bənzətmələr yazmaqla, onun satira ənənələrini uğurla davam etdirməklə kifayətlənməyib, böyük xalq şairinin zəngin ədəbi irsini İrəvanda təbliğ etmiş, onun əsərlərinin çapına köməklik göstərmişlər. İstər "Lək-lək" də, istərsə də digər jurnallarda Cabbar Əsgərzadəyə və Əli Məhzuna məxsus olan şeirlərin mövzu dairəsi çox genişdir. Mövzularının rəngarəngliyinə görə də onları Mirzə Ələkbər Sabirin ləyaqətli xələfi saymaq olar.

"Lək-lək" jurnalı birinci nömrəsindən axırıncı nömrəsinə qədər "Molla Nəsrəddin" platformasında dayanmış, onun yoluna, üslubuna sadıq qalmışdır.

Jurnalın 30 iyun 1914-cü il 12-ci nömrəsində Mirməhəmməd Mirfətullayev tərəfindən "Lək-lək" in müdiri və naşiri vəzifəsindən istefa verdiyi barədə belə bir məlumat dərc olunmuşdur. Həmin məlumatdan Mirməhəmməd Mirfətullayevin "Lək-lək" in müdiri və naşiri vəzifəsindən azad olunması ilə bağlı İrəvan qubernatoruna ərizə ilə müraciət etdiyi aydın olur. Məlumatda bildirilir ki, "bəzi səbəblərə görə bir neçə nömrədən sonra daha "Lək-lək" məcmuəsi çıxmayıb və "Lək-lək" müştərilərinə "Çinqi" namində məcmuə göndəriləcəkdir. Bu yeni nəşr olunan "Çinqi" məcmuəsi Əli Məhzun Hacı Zeynalabdinzadə və Cabbar Əsgərzadənin təht müdiriyyətlərində olub və İrəvanın bir neçə maarifpərvər cavanlarının maddi və mənəvi köməkliliyi ilə nəşr olunacaqdır. Nədənə, müxtəlif səbəblərdən "Çinqi" məcmuəsinin nəşri mümkün olmamışdır.

"Lək-lək" in 30 iyun 1914-cü il tarixdə işıq üzünə gələn 12-ci nömrəsi onun söz, fikir tribunasında və auditoriyasında son çıxışı oldu. Çox az ömür sürmüş olan "Lək-lək" jurnalının Azərbaycan ədəbiyyatı və mətbuatı tarixində özünəməxsus fəxri yer tutmasında onun müdiri və naşirlərindən biri, məharətli satirik, böyük şair, görkəmli maarif və mətbuat xadimi, pedaqoq Cabbar Əsgərzadənin misilsiz xidmətləri olmuşdur. İrəvan quberniyasında milli mətbuatın yaranması məhz onun adı ilə bağlıdır. Mirzə Cabbar 1885-ci ildə Azərbaycanın qədim mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan İrəvan şəhərində doğulmuş-

du. İrəvan quberniyasında mədəni həyatın dirçəlməsinin, teatr tamaşalarının və müsamiyələrin keçirilməsinin aktiv təşkilatçısı və iştirakçısı idi. "Molla Nəsrəddin" meydana gəlişi Cabbar Əsgərzadənin yaradıcılıq yolunu dərhal müəyyən edir, mövzu, ideya üslub axtarışları uzun sürmür. Cəlil Məmmədquluzadə, Mirzə Ələkbər Sabir, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Əli Nəzmi, Məmməd Səid Ordubadi, Əliqulu Qəmküsər, Mirzə Əli Möcüz, Ömər Faiq Nəmanzadə, Əli Razi Şəmçizadə və Molla Nəsrəddin ədəbi məktəbinin başqa yaradıcı ziyalıları ilə bir sırada addımlayan görkəmli satirik sənətkar Cabbar Əsgərzadənin "Molla Nəsrəddin" in Qərbi Azərbaycanda qarşı-qarşı dolaşmasında, abunəçi sayının artırılmasında, geniş oxucu rəpörünə cəvrlənməsində misilsiz xidməti var idi.

"Molla Nəsrəddin" də o cümlədən Cənubi Qafqazda nəşr edilən digər mətbuat orqanlarında İrəvanın ictimai, ədəbi-mədəni həyatının işıqlandırılmasında fikri aydın, mühakimələri cəsarətli bir jurnalist kimi tükənməz enerji ilə çalışmışdır. Milli intibaha qayğı yükünün hünərli şələçisi kimi tanınan Cabbar Əsgərzadə "Molla Nəsrəddin" jurnalında "Kəblə dostu xanım xala", "Məhkəmə pişiyi", "Gülgəz", "Eşşək dağılayan", "Zənbur" jurnalında "Qurbəğa", "Noxtalı", "Lək-lək" jurnalında "Lək-lək", "Leyləyin yuva dibisi", "Məhkəmə pişiyi", "Noxtalı", "İmza: müqəllid yaxud noxdalı", "C.ə.zadə", "Hoş-hoş", Məlumat qəzetində "C.Aciz", "C.Ə.zadə", "Şələlə" jurnalında "C.Aciz", "Məhkəmə pişiyi", "Tuti" jurnalında "Məhkəmə pişiyi", "Babayi-Əmir" jurnalında "Mürid - əyyar", "Kəlniyyat" jurnalında "Molla haray", "Məhkəmə pişiyi", "Yeni İrşad" qəzetində "Cabbar", "Tazə xəbər" qəzetində "İrəvanlı", "Açıq söz" qəzetində "C.Ə.", "Günəş" qəzetində "C.Ə.zadə İrəvanlı", "Sovqat" qəzetində "C.Əsgərzadə", "Həqiqəti-əfkar" qəzetində "Cabbar Əsgərzadə Aciz" imzaları ilə çap olunmuşdur.

Cabbar Əsgərzadənin gizli imzaları və iştirak etdiyi mətbuat orqanları bununla bitmir. Bakıda nəşr edilən "Tuti", "Məzəli" jurnallarının redaksiya heyətinin üzvü olmuşdur. 1918-ci ilə kimi İrəvanda yaşayıb yaratmış bu böyük tarixi və ədəbi şəxsiyyətin yaradıcılığı xalqımızın ictimai-siyasi taleyi ilə bağlı olub, onun ictimai-pedaqoji, ədəbi fikri tarixində ayrıca bir mərhələ təşkil edir. Cabbarın sadə ana dilində yazdığı şeirlər, felyetonlar, hekayələr el dərdi, xalq həyatı və təkəkkürünün parlaq ədəbi güzgüsü olmuşdur. Hələ də onun keşməkeşli həyatı, zəngin yaradıcılıq yolu lazımı səviyyədə araşdırılmayıb, tədqiqatdan kənar qalıb. Onun milli fikrin, mətbuatın inkişafındakı xidmətləri ayrıca bir tədqiqat işidir.

Cabbar Əsgərzadənin ucaqlar üçün yazdığı ilk əsərləri "Qızıl yarpaq, yaxud zəkali Ənvər" kitabı 1913-cü ildə İrəvanda "Kultura" mətbəəsində, "Cocuqlara bayramçılıq" kitabı isə 1915-ci ildə İrəvanda "Lyus" mətbəəsində "Aciz" təxəllüsü ilə nəşr edilmişdir. 1918-ci ildə ermənilərin İrəvanda və yerlərdə azərbaycanlılara qarşı törətdikləri total qırğınlar zamanı o da İrəvanı tərk edib İrana köçmüş, 1966-cı ildə Tehranda vəfat etmişdir.

"Lək-lək" in digər müdiri və naşiri Mirməhəmməd Mirfətullayev də İrəvanın tanınmış yazarlarından, ziyalılarından biri olmuşdur. Mirməhəmməd və qardaşı Mirfətulla Mirfətullayev həm də İrəvanda geniş imkanlara malik ticarətçi kimi tanınırdılar. O 1882-ci ildə İrəvan şəhərində doğulmuşdu. Onun 1916-cı ildə İrəvanda "Lyus" mətbəəsində "Kefcil və kefcillər", 3 şəkilli musiqili komediya, "Qaradan artıq boyaq olmaz" əsərləri çap olunmuşdur. İrəvanda ana dilində ilk mətbuat orqanı olan "Lək-lək" Mirməhəmməd Mirfətullayevin maddi və mənəvi dəstəyi ilə işıq üzünə görmüş, jurnalın bütün ağırlığını əməl dostu Cabbar Əsgərzadə ilə birlikdə öz çiyində daşımışdır. "Lək-lək" bağlandıqdan sonra İrəvanda yaşayan azərbaycanlı ziyalıları ciddi söylərinə baxmayaraq 1917-ci ilə kimi heç bir qəzet və jurnal nəşr edilməmişdir.

Hikmət Babaoğlu,
siyasi elmlər doktoru, professor

Cəlil Allahverdiyev,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Niyə "Kişi kimi qadınam" deyirik?

Evliliklərdə kişilərdən eşidilən ən böyük problemlərdən biri "Həyat yoldaşım mənə qarşı kişi kimi davranır". Deyirlər ki, "Həyat yoldaşımın davranışı, danışığı və bədən dili kişi kimidir". Bəs, bu nədən qaynaqlanır? Bir qadın niyə belə olur?

Hər bir qadının içində kişi tərəfi var. Ehtiyac olduqda isə bu kişilik üzə çıxır. Bəzən isə qadınlar dul qaldığı zaman həmin o kişi tərəfini üzə çıxarır və qadınlarının altına alaraq uşaqlarını qoruyur. Həm də bu yolla kişinin yoxluğu və boşluğunu doldurur. Belə bir deyim var ki, "Qadının üçdə biri kişidir. Kişinin isə üçdə biri uşağıdır". Qadının üçdə biri kişi olsa da, evləndiyi zaman bunu nizama salır. Qadın güclü və əzmlı kişi

tərəfini gizli tutur. Evləndiyi zaman isə onun həyat yoldaşı kişi rolunu təmin etdiyi üçün qadın kimi davranır. Bu zaman o kişi kimi davranmaz və danışmaz. Amma eğer qadının kişi tərəfi eri tərəfindən tamamlanmasa, bu zaman onun üçdə biri kişi olmağa başlayır.

Qadın evləndiyi zaman onun kişi tərəfini eri doldurmursa, yeni kişinin vəzifəsi olan işləri lazımı icra etmirsə, bu problemdir. Yəni,

valideyn iclaslarına ancaq qadın yollanır, kommunal ödənişləri qadın ödəyir, evdəki təmir işlərini qadın həll edirsə, bu zaman qadında kişi hormonu artır. Qadına bir kişi olaraq "Mən pul qazanıram" adı ilə bunları yükləmək doğru deyil. Bu halda qadın dul qadın kimi davranır və onun kişi tərəfi üzə çıxır.

Türk mədəniyyətində bir qadın və ana torpaq olaraq tanımlanır. Əgər torpağa su verilməsə, o zamanla sərtləşər və daş kimi olar. Bu zaman bu torpaqda bitki yetişmir. Bir qadın da su yerinə sevgi almasa, o torpaq kimi sərtləşər. Qadın sevgi və diqqətlə qadınlığını hiss edir. Qadın sevildikcə və diqqət gördükcə qadınlıq tərəfi canlanır. Sevimləyən, diqqət görməyən, unudulan və önəmsənməyən qadın sevgiyə möhtac olan tərəfini yox edər. Bu da münasibətin sonu deməkdir.

Cinsi şəxsiyyət pozğunluğu insanların öz cinsinin bioloji cinsinə uyğun olmadığını hiss etdiyi bir vəziyyətdir. Cinsi kimlik insanın özünü kişi, yaxud qadın olaraq tanımasından ibarətdir. Cinsi oriyentasiya isə insanın partnyor seçimini müəyyən edir. Əgər kişilər belə hallarla qarşılaşmaq istəmirsə, öz üzərinə düşən öhdəlikləri layiqincə yerinə yetirsinlər.

Transseksual olaraq doğulan insanlar üzərində aparılan araşdırmalar nəticəsində beynin cinsiyyətinin bədən cinsiyyəti ilə eyni olmadığı görüldü. Bir çox transgender insanlar da psixoloji problemlər yaşayırlar. Bu problemlərin yaranmasında ailə və sosial mühitin təsiri böyükdür. Bu insanlar yaşadıkları mühitdə kənarlaşdırıla, tərəfdaş tapmaqda çətinlik çəke və bu vəziyyəti ailəsinə qəbul etməkdə çətinlik çəke bilərlər. Bu səbəblə insanların psixoloji vəziyyəti ciddi şəkildə pisləşə bilər.

Transseksual anlayışı homoseksual anlayışı ilə qarışdırılmamalıdır. Gey kişinin partnyor seçimi yenə kişi, homoseksual qadının partnyor seçimi yenə də qadın olacaqdır. Homoseksuallıq əlaqəyə, transseksualıq isə cinsi oriyentasiyaya deyil, şəxsiyyət narahatlığına aiddir. Transseksualıq isə hiss etdiyi cinsi şəxsiyyətin cinsi bədənini ilə uyğunsuzluğu kimi izah edilə bilər. Misal üçün, fiziki olaraq kişi bədənə malik olan, lakin özünü qadın kimi hiss edən bir şəxsi götürək. Onun həqiqətən etmək istədiyi şey, güzgü qarşısında makiyaj etmək, istədiyi geyimi geyinmək, ruhunu əks etdirməyən və fiziki xüsusiyyətlərinin tələblərinə uyğun hərəkət etməkdir. Bu fərdlərin bədənə baxmayaraq hiss etdikləri kimi geyinmələri onların cəmiyyətdən kənar qalmasına səbəb ola bilər.

Qadın özünü kişi kimi hiss etdikdə bu zaman evində və həyatında ciddi dəyişikliklər baş verir ki, bu dəyişikliklər də, əsasən, mənfiyə doğru. Çünki qadın evin enerji mənbəyidir. Bu, onun üzərindən həyat yoldaşına, işinə, uşaqlarına və evinə təsir edir. Bu təsirləri nəzərə alaraq, uşaqlar

anani ata ilə səhv sala bilər.

Bir çox ailələrdə doğulan qız uşaqları ilə oğlan kimi rəftar edilir. Bu, öz qorxularımızdan irəli gəlir. Belə ki, uşaq zorakılığa və şiddətə məruz qalar deyə bu narahatlıq bizdə formalaşır. Bu səbəbdən də onları təlqin edirik ki, "Sən oğlan kimisən". Belkə heç o özünü oğlan kimi hiss etmir?!

Bunun bir çox fəsadları olur. Qızlarda somatik problemlər yaranma bilər və ya ailə həyatı qurmaqda çətinlik çəke bilərlər. Özlərini "Kişini kimi hiss edən qadın olmaq" fəxr olunması məqam kimi görünərsə də, bu, əslində, böyük bir problemdir və ciddi şəkildə məşğul olmaq lazımdır. Bu qadınlarda qadın enerjisi mütləq sağlam for-

mada artmalıdır. Bunu qadın özü həll edə bilmirsə, mütəxəssisə müraciət etməlidir.

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Kişi kimi qadınlar daxilən çox güclü olur. Onlar kişilərin bəyəndiyi iş, oyun və ya istirahətləri sevir. Həmçinin, onlar idman növlərində kişilərin üstünlük verdiyi daha sərt hərəkətləri edir. Adətən, kişilər belə qadınları bəyənilir. Amma ailə qurmaq üçün bu tip qadınlardan çəkinirlər. Çünki bir çox kişi belə qadınların yanında özünü zəif hiss edir.

Son olaraq qeyd edim ki, bir qadının belə olması patologiya və ya psixoloji pozuntu deyil".

Ayşən Vəli

Müharibə Avropanı əhatə edə bilər

Ötən ilin fevralın 24-dən başlayan Rusiya-Ukrayna arasında genişmiqyaslı müharibə öz amansızlığına və dağıntılarının miqyasına görə 21-ci əsrin ən qanlı müharibəsi hesab olunur. Müharibə zamanı Ukrayna tərəfindən yüzlərlə şəhər az qala yer üzündən silinib, on minlərlə insan həyatını itirib, sağlamlığından məhrum olunub, 18 milyona yaxın ukraynalı doğma yurd-yuvasını tərk

Müharibə isə hələ də davam edir. Deməli, hələ çox canlar alınacaq, şəhərlər viran ediləcək. Siyasətçilər isə geniş, rahat kabinətlərində insan ölümlərini sakit şəkildə qarşılayıb, tabeliyində olan hərbi komandanlığa daha sərt və qətiyyətli mövqe sərgiləyin, daha güclü və yüksək dəqiqlik silahlardan istifadə edin - deyirlər. Biz bir millət olaraq erməni vəhşilərindən soyqırımılara, barbar əməllərə məruz qaldığımızdan bəlkə də başqa xalqlardan çox müharibənin nə demək olduğunu anlarıq. Başa düşürük ki, müharibə ölüm-itim, bir sözlə, fəlakət deməkdir. Azərbaycan xalqı dünyanın ən dəhşətli soyqırımlarından olan Xocalı soyqırımını yaşayıb, Ağdamda, Cəbrayıl, Kəlbəcərdə, Laçında, Qubadlıda və digər işğal olunmuş ərazilərdə yaşı min illər olan tariximemarlıq abidələri dağıdılıb, məscidlər yer üzündən silinib. Dünya birliyi isə susub.

Müharibə Moskvaya yaxınlaşır

Hazırda eyni aqibəti ukrayna xalqı yaşamaqdadır. Müharibəni dayandırmıq deyil, Ukrayna siyasətçilərinə ruh verməklə hərbiçilərə silah-sursat ötürməklə savaşı bir qədər də qızıqdırmağa çalışırlar. Nəticədə, yenə də əziyyət çəkən, fəlakətlərə düşər olan, evləri dağıdılan, yurd-yuvasından didərgin salınan sadə insanlar olur. Rusiya hərbiçiləri tərəfindən Buça şəhərində dinc sakinlərin soyqırımı törədildi. Bir gecədə 320 Buça şəhər sakinini öldürülərək xəndəklərdə basdırıldı. Yaşayış evlərini raketlərlə vurmaqla dağıdıldı. 8 aprel 2022-ci il də Rusiyanın Ukraynanın Donetsk vilayətinin Kramatorsk dəmiryolu vağzalını raket atəşinə tutması nəticəsində 50-dən çox sakin ölüb, 100-dən çox insan yaralanıb. 2022-ci ilin 1 iyulunda Rusiya ordusunun Ukraynanın Odessa vilayətini raket atəşinə tutması nəticəsində bir binanın dağıntıları arasında 19 mülki şəxsin cəsədi çıxarıldı, 34 nəfər isə yaralandı. Kiyevin, Xarkovun, Odessanın və digər iri şəhərlərin raket atəşinə tutulması nəticəsində 40 mindən çox dinc

sakin öldürüldü. Müharibə isə davam edir. Diqqətçəkən məqam ondan ibarətdir ki, artıq müharibə Rusiyanın ərazisinə keçməkdədir. Özlərini "Rusiya azadlığı legionu" və "Rusiya könüllülər korpusu" adlandıran qüvvələr Rusiyanın şəhərlərinə hücumları təşkil edirlər. Belqorod vilayətinin Qrayvoron şəhərinə hücum edildiyi bildirilir. Daha sonra isə sosial şəbəkələrdə bu xəbəri təsdiqləyən videolar paylaşılmağa başladı. Öncə məlumatları təsdiqləməyən Rusiya rəsmiləri Belqorod vilayətinin

bu məlumatları təsdiqləməyən Rusiya rəsmiləri Belqorod vilayətinin Qrayvoron şəhərinə "Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin tərbiyə-kəşfiyyət qrupu" daxil olduğu haqqında məlumat yaymağa başladılar. Belqorod vilayətinin qubernatoru Vyacheslav Qladkov sərhəd xidmətinin qvardiya və təhlükəsizlik xidmətləri ilə birlikdə düşməni məhv etmək üçün lazımı tədbirlər gördüyü haqqında açıqlama yaydı. Rusiya prezidentinin mətbuat katibi Dmitri Peskov Belqorod vilayətində baş verən hadisələrlə bağlı Vladimir Putinin məlumatlandırıldığını bildirdi. Peskov dedi ki, Müdafiə Nazirliyi, FTX və Sərhəd Xidməti Ali Baş Komandana Ukrayna diversiya qrupunun Belqorod vilayətinə soxulmaq cəhdi barədə məlumat verib: "Onların Rusiya ərazisindən sıxışdırılıb çıxarılması və bu tərbiyə-kəşfiyyət qrupunun məhv edilməsi istiqamətində işlər aparılır". Peskov bildirdi ki, belə tərbiyə-kəşfiyyət qrupunun məqsədi diqqətli Baxmut istiqamətindən yayındırmaq, Ukrayna tərəfinin Artemovski itirməsinin siyasi təsirini minimuma endirməkdir.

"Legion evə qaydır"

"Rusiya azadlığı legionu"nun teleqram kanalında "Legion evə qaydır" sözləri ilə ruslara müraciət ünvanlanıb. Müraciətdə insanlardan evlərində qalmaları xahiş edilir: "Sərhəd rayonların sakinləri! Evdə qalın, müqavimət göstərməyin və qorxmayın: biz sizin düşmənlərinizi deyilik". Legionun ağ-göy-ağ bayraqları "azad edilmiş şəhərlərin üzərində" dalğalandığı foto dərc etdi. Legionun məlumatında

"Rusiya könüllülər korpusu" ilə birlikdə Belqorod vilayətindəki Kozinka qəsəbəsini tamamilə azad etdiklərini və qabaqcıl dəstələrin Qrayvoron şəhərinə daxil olduqları da öz əksini tapdı: "Rusiyanın təhlükəsizlik qüvvələri bizi artilleriya ilə ört-basdır etməyə və hava zərbələri endirməyə çalışır. Vəziyyət çətin, amma biz dayanıb davam edirik".

Rusiyanın paytaxtı Moskvada yüksək mərtəbəli binalara kranla Pantsir hava hücumundan müdafiə sistemlərinin yerləşdirildiyi görüldü. Görüntülər, "Müharibə Rusiya torpağını gəlir" sualını ağla gətirib.

ləndirirlər. Qeyd olunur ki, Rusiya Kiyev üçün həssas hədəfləri - NATO-nun iri silah-sursat anbarlarından tutmuş Amerikanın hava hücumundan müdafiə sistemlərinə qədər - aktiv şəkildə vurmağa başladı, bu da Ukraynanın "əks-hücum" üçün istifadə edəcəyi potensialı kəskin şəkildə azaldı. Məhz buna görə də ABŞ-dan olan ekspertlər Ukraynanın hücumunu yaya təxirə salmaq barədə danışımağa başlayıblar. Baxmayaraq ki, GUR-un rəhbəri - Müstəqil Baş Kəşfiyyət İdarəsi Kirill Budanov "yazın sonuna qədər Krıma girəcəyini" vəd etdi. Lakin o, ilin adını çəkməyib. Ümitsizlikdən Kiyev

Belqorod vilayətinin hesabına döyüşlərin coğrafiyasını genişləndirmək qərarına gəldi. Qrayvoron və Şebekinoya edilən bu intihar hücumları və basqınlar, sadəcə, mənasız görünür. Əslində, Ukrayna gözləyir ki, Rusiya komandanlığı NVO zonasından Belqorod vilayətinə qoşun yeritməyə başlayacaq, oradakı müdafiəmizi zəiflədəcək. Silahlı Qüvvələr nədən istifadə etməyəcək".

Belqorod mühasirə vəziyyətindədir

Rusiya Federasiyasının Müdafiə Nazirliyi məlumat yayaraq qeyd edib ki, Ukrayna bölmələri üç dəfə Krasnolimanski istiqamətində itirilmiş mövqelərini bərpa etməyə cəhd etsə də, Rusiya artilleriyasının zərbələri nəticəsində xeyli itki verərək geri çəkilib: "Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin 67-ci mexanikləşdirilmiş briqadasının bölmələri Serebryanski meşə ərazisində üç dəfə yarmaq cəhdi edib. "Mərkəz" qüvvələr qrupunun rus artilleriyası onlara atəşlə məğlub oldu, bundan sonra ağır itki verdilər və geri çəkilməyə məcbur oldular. HIMARS MLRS raketini və düşmənin bir neçə pilotsuz təyyarəsini məhv etmək mümkün olub, Rusiya Müdafiə Nazirliyi qeyd edib. Bundan əlavə, aviasiya Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin canlı qüvvəsinin və atəş gücünün Kremennaya, Dibrova, Serebryanka və Çervonaya yaşayış məntəqələri ərazilərində cəmləşdiyi qalalara hədəfli zərbələr endirib. Bundan

əvvəl Müdafiə Nazirliyi FSB ilə birlikdə Belqorod vilayətinə Ukraynanın üç tank hücumunu dəf etmək mümkün olduğunu bildirmişdi. Rusiya hərbiçilərinin peşəkar hərəkətləri nəticəsində 30-dan çox yaraqlı və bir neçə zirehli texnika məhv edilib". Rusiya KİV-lərində qeyd olunur ki, Belorod şəhərinə hücum Ukraynanın dinc sakinlərə qarşı heyata keçirdiyi terror hadisəsidir. Mətbuatın iddiasına görə, Rusiyanın Qərb qoşun qruplaşmasının bölmələrinin bacarıqlı və fədakar hərəkətləri Ukraynanın planlarının reallığa çevrilməsinə imkan verməyib. Rusiyanın rəsmi mətbuatında hadisələrin tam xronologiyası belə təqdim olunur: 2023-cü il iyunun 1-nə keçən gecə Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin üç qrupuna zirehli texnika ilə soxulmaq cəhdi baş verib. Bir saat ərzində ukraynalı silahlılar Rusiya-Ukrayna sərhədindəki Şebekino beynəlxalq avtomobil keçid məntəqəsini atəşə tutub. Həmçinin, artilleriya atəşi ilə Ukrayna hərbiçiləri Novaya Tavoljanka qəsəbəsinin yaşayış məntəqələrinə hücum ediblər. Bundan sonra, Moskva vaxtı ilə səhər saat 03:57-də üç zirehli döyüş maşını, dörd pikap və 30 silahlı Volqansk istiqamətində keçərək Şebekino keçid məntəqəsinə hücum etməyə cəhd göstərib. Lakin cəhd uğursuz oldu. - Qərb Hərbi Dairəsinin artilleriyası Kiyev rejiminin tərəfdarlarını atəşə tutub. Nəticədə, 10-a yaxın yaraqlı və bir zirehli döyüş maşını məhv edilib. Düşmən Pletenevkaya doğru geri çəkildi. İkinci hücum: - 15 yaraqlıdan ibarət terror qruplaşması Severski Donets çayının sol sahilə boyunca Rusiya ərazisinə soxulmağa cəhd edib. Və sonra düşmən uğursuz oldu - əsgərlər minalanmış sahədə partladıldı və rus artilleriyası onlardan qalanı məhv etdi. Eyni zamanda, 20 yaraqlı və iki zirehli maşından ibarət daha bir terrorçu qrupu Siverski Donetsin sağ sahilə Novaya Tavoljankaya doğru irəliləməyə cəhd edib. Ancaq uzağa getmədilər - dövlət örtükləri. Sərhədlər kiçik silahlarla döyüş zamanı düşməni darmadağın etdi. Düşmən tərəfdən 8 yaraqlı və bir zirehli texnika itirilib. Saat 04:45-də vahidləri əhatə edir. Sərhədlər zirehli dəstə ilə möhkəmləndirildi. Saat 04:57-də Rusiya Aerokosmik Qüvvələrinin təyyarələri Ukrayna ərazisində düşmənin ehtiyatlarına iki zərbə endirib. Üçüncü hücum: Saat 06:05-dən 06:45-dək Kiyev rejiminin terrorçu qruplaşmaları gecə saatlarında üçüncü dəfə Rusiya ərazisinə soxulmağa cəhd ediblər. Pletnevka və Volqansk ərazilərindən hücumu keçdilər. Bu dəfə düşmən tərkibi gücləndirdi - qrupa 70-ə qədər yaraqlı, beş tank, dörd zirehli döyüş maşını, yeddi pikap və bir "Kamaz" qoşuldu. - Əvvəlki iki dəfə olduğu kimi, hücum uğursuz alındı. Ağır atəş sistemləri, raket qoşunları və artilleriya ilə vurulan terrorçular 12 yaraqlı, iki zirehli maşın və bir kamyonet şəkildə itki verdikdən sonra geri çəkiliblər. Saat 07:00-dən 09:50-dək Rusiya Aerokosmik Qüvvələrinin təyyarələri qaçan terrorçulara və onların ehtiyatlarına 9 zərbə endirib. Ümumilikdə, səhər saat 03:57-dən səhər saat 09:50-dək Rusiya qüvvələri tərəfindən 50-dən çox silahlı, dörd zirehli döyüş maşını, BM-21 "Qrad" çoxillik raket sisteminin döyüş maşını və bir pikap məhv edilib.

İ.ƏLİYEV

Validəylər qız övladlarına xaricdə təhsilə icazə vermirlər?

“Birmənalı şəkildə demək olmaz ki, əksər valideynlər qız övladlarına xaricdə təhsilə icazə vermirlər, yaxud da rayonda yaşayanlar qızlarını Bakıya buraxmırlar. Habelə onu da qətiyyətlə iddia etmək olmaz ki, belə hallar bizdə yoxdur. Nəinki, qızlarını təhsil almaq üçün xaricə göndərməyənlər, hətta öz rayonunda, öz kəndində belə qız uşaqlarını təhsildən yayındıran valideynlər kifayət qədərdir.

TƏHSİL EKSPERTİ AÇIQLADI

Fransa, İngiltərə hətta Kanada və Yaponiya kimi dövlətlərin nüfuzlu univesitetlərində oxumaları və işlə təmin olunmaları haqqında xəbərlərin ardı-arası kəsilir”.

Nadir İsrailov sözlərinə belə davam edib: “Bununla belə, qız övladlarını nəinki xaricdə təhsilə icazə verməyən, hətta bu məqsədlə Bakıya belə buraxmayan vali-

deynlərin olması da təəssüf ki, istisnalıq təşkil etmir. Bu kimi hallar bir çox səbəblərlə şərtlənir ki, bunu da hər şeydən əvvəl ehtiyatlanma faktorunun təzahürü kimi qiymətləndirmək olar. Son zamanlar bir çox qız və gəlinlərimizin xarici vətəndaşlarla nigah əlaqələrinə girməsi, ailə münasibətlərində yaranan uğursuzluqlar və bunların geniş təbliğ olunması, köhnə şərq təkəllürlü bəzi valideynlərə “Qızını döyməyən dizini döyər” kimi çox mənasız atalar misalını xatırladır. Hadisələrin necə cərəyan edib-etməməsindən, kimin necə düşüncə-düşüncəsindən asılı olmayaraq, Hacı Zeynalabdin Tağıyevin “Bir oğlanın təhsil alması bir insanın savadlı olmasıdır. Bir qızın təhsil alması isə bir ailənin savadlı olması deməkdir” ifadəsi bütün dövrlər üçün və hər kəs üçün etalon sayıla bilər”.

Ayşən Vəli

ELAN

Səlimzadə Gulay Rasim qızına məxsus AZ 63971 nömrəli xidməti polis vəsiqəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Benzema ərəbləri ŞOKA saldı: “Mən hələ burdayam”

Madrid “Real”ının hücumçusu Karim Benzema ətrafında “gedəcək-qalacaq” xəbərləri səngimdir. Bir neçə gündür ki, dünyanın etibarlı idman nəşrləri Əlcəzair əsilli fransız futbolçunun Kriştianu Ronaldonun klubuna keçəcəyi barədə xəbərlər tirajlayırdılar. Amma sən demə həqiqət başqa imiş.

“Marça” nəşri yazır ki, K.Benzema yay transfer pəncərəsində klubu tərk etməyəcək. Nəşrin yazdığına görə, futbolçu növbəti mövsümdə də Madrid klubunda çıxış etməyə hazırlaşır.

Fransız hücumçu onun İspaniyada son mövsümü ola biləcək turniri əla keçirmək üçün özündə kifayət qədər güc hiss edir. Həmçinin bildirilir ki, Benzema ona olan

böyük marağa görə Səudiyyə Ərəbistanına minnətdardır və növbəti mövsümün sonunda onlarla dialoqu davam etdirməyə hazırdır.

Daha əvvəl fransız “Real” Madriddən mümkün gedişi haqqda danışarkən demişdi: “Mən hələ də buradayam. Yalnız internetdə getməkdən danışılır. İnternet isə həqiqət deyil”. Xatırladaq ki, Benzema 2009-cu ildən Madrid klubunda çıxış edir. Onun müqaviləsi bu mövsümün sonuna kimidir.

Mətləb Salahov

İctimai nəqliyyatda böyüklərə yer verilməlidirmi?

“Böyüye yer vermək adəti bizdə əsrlər boyu formalaşmış bir adətdir. Şərq adət-ənənəsində bu geniş yayılmış bir hadisədir”. Bu sözləri SİA-ya verdiyi açıqlamada Əhməd Qəşəmoğlu bəyan edib.

O, bildirib ki, böyüye yer vermək təkəcə bizim adətimiz deyil. Böyüye, aşısaqala hörmət bizə həm dini, həm də şərqli kimliyimizdən gəlib: “Əslində bu şərq adət-ənənəsidir. Biz Yaponiyaya, Çinə getdikdə də həmin adətlə qarşılaşırıq, necə ki Azərbaycanda. Burdan da göründüyü kimi böyüye yer vermək şərq mədəniyyətinin təzahürüdür. Bu cür adətlərin yox olması dağıdıcı modeldir və absurdur. İnsanlarda böyüklərə hörmət, nəzakət cəmiyyətdə ahəngdarlıq və komfort yaradır. Bəzən qəsdən bu tip adətlərin artıq, lazımsız olduğu təbliğ olunur. Lakin bu cür adətlərin yox olub getməsi bizim mədəniyyətimiz üçün təhdiddir. Əslində, bu cür adətlər Avropada yoxdursa, bu, Avropanın əksikliyi, müsbət cəhəti yox. İndi bizdə belə bir anlayış formalaşdırmağa çalışırlar ki, Avropada nə varsa gözəldir. Bu çox absurd düşüncə terzidir. Mən şəxsən Avropanın əksər ölkələrində dəfələrlə olmuşam. Gördüklərimdən çıxış edərək deyə bilərəm ki, orada hər şey ideal deyil. Müəyyən müddətdən sonra Avropa da başa düşəcək ki, belə adətlər cəmiyyət üçün əhəmiyyətlidir və onların mövcudluğu müəyyən mənada zəruridir”.

Fazil Mehdixanlı

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyov
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
http://www.ses-news.az
http://www.sesqazeti.az
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.

QƏZET 1991-Cİ İL

YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR

Tel: 598-33-90

Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi ilə müəllifin mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və bazar ertəsindən başqa hər gün nəşr olunur

Tiraj: 4000